

ГЕНРИХ ІV

ЧАСТИНА ПЕРША

Переклав Дмитро Паламарчук

Король Генріх IV.

Генріх, принц Уельський
Джон, принц Ланкастерський } снини короля

ДІЙОВІ
ОСОБИ

Граф
Вестморленд.

Сер
Уолтер Блент.

Томас Персі, граф Вустер.

Генрі Персі, граф Нортемберленд.

Генрі Персі,
на прізвисько
Готспер, його син.

Едмунд Мортімер, граф Марч.

Річард Скруп, архієпископ Йоркський.

Арчіболд, граф Дуглас.

Оуен Глендауер.

Сер Річард Вернон.

Сер Джон Фальстаф.

Сер Майкл, друг архієпископа Йоркського.

Пойнс.

Гедсхіл.

Піто.

Бардольф.

Буфетник.

Френсіс, слуга.

Корчемний служник.

Конюх.

Візники.

Подорожні.

Гінці.

Леді Персі, Готсперова дружина, сестра Мортімера.

Леді Мортімер, донька Глендауера.

Пані Спритл, хазяйка корчми в Істчпі.

Місце дії — Англія та Уельс.

СЦЕНА I

Лондон. Палац.

Входять король Генріх, Вестморленд, сер Волтер Блент та інші.

Король Генріх Знебулі ми, змарніли від турбот,
Та тільки мир зацькований спочине,—
Ми, сил набравшись, гуком бойовим,
Мов буря, в береги далекі вдарим.
Своя земля не буде спраглих уст
Ізнов синівською багрити кров'ю,
Ій лона знов війна не пошрамує,
Не витопчуть і квітів польових
Копита кінські. Хай іще недавно,
Мов блискавиці в небі грозовім,
Дітей одної неньки хижі очі
Стрічалися в усобищах кривавих,
Та нині спільно в збратаних шерегах
Дорогою одною підуть вої,
І більш не стане брат на брата. Ніж
Убивчої війни не зранить нас,
Як меч, у піхви вкладений, не ранить
Господаря свого. Тож уперед
Незламними когортами до гробу
Христа, якого воями єсмо;
Його святим ім'ям благословенним
Ми присягли боротися. Візьмém
До війська рекрутів іще англійських.
Вони вже в чреві матернім привчали
Долоню до меча, щоб тих поган
З землі святої вигнать, по якій
Ходили ті благословенні ноги,
Що їх багато сотень літ тому
Прицвяхували до хреста гіркого

Для нашого спасіння. Рік минув
Ухвалі нашій. Годі слів!
Скажіть, Вестморленде, якої думки
На раді учорашній ви дійшли,
Щоб славу ту прискорити виправу?

Вестморленд Королю мій, ми радили про те
Із запалом і кошти приділяли,
Аж тут лихі прийшли з Уельсу вісті.
Найтяжча з них — що Моргімер шляхетний,
Загін з Герефордшіру ведучи,
На буйного Глендауера, впав
До рук отого хижого валлійця.
Із тисячу бійців там полягло.
І мертві їх тіла жінки валлійські
Такій огидній віддали нарузі,
Що й говорить про те не випада.

Король Генріх Ця вість недобра забарить, як видно,
Виправу нашу до землі святої.

Вестморленд І ця, ласкавий владарю, та й інші,—
Бо ще бентежніші й лихіші вісті
Із півночі оце наспіли: там,
У день Хреста Чесного юний Персі,
Що прізвисько Гарячої Остроги,
Чи Готспера, здобув собі,— зітнувся
При Голмдоні з прославленим шотландцем,
Хоробрим Дугласом. Була жахлива
Година та кривава і вогненна,
І гук гармат розносив грізну вість.
А що гонець, упавши на коня,
До нас помчав під розпал бою саме,
То він не певен, хто там переміг.

Король Генріх Вже тут наш дорогий, наш ревний друг,
Сер Волтер Блент,— ось тільки-но з коня,
Ще вкритий весь пилюкою дороги
Від Голмдона до нас; і він привіз
Нам вістку втішну: Дугласа розбито!
Сер Волтер сам на власні очі бачив,
Як десять тисяч доблесних шотландців
Та більш як двадцять лицарів шляхетних
В своїй крові конали. Персі там
У бран взяв Мордека,— то файфський граф,
Син Дугласа розбитого найстарший,—
А з ним попали й графи Етол, Ангус,

Меррей, Ментіс. Ну, що, які трофеї?
Почесна здобич? Га? Скажи, кузене!

Вестморленд
Король Генріх

Так. Нею міг би й принц пишатись.

Цим

Смутиш мене ти й до гріха доводиш,
Я заздрю лордові Нортемберленду:
Він батько вдатного отого сина,
Чиє імення на устах у Слави,
Хто в нашім гаї — найстрункіший кедр,
У Долі хто — улюбленець та гордість.
І, чуючи хвалу йому, виразно
Тавро ганьби й розпусти бачу я
На молодім чолі у сина Гаррі.
От чудо б сталося: хтось мені б довів,
Що фея, пурхавка ота нічна,
Синів нам обміняла у колисці,
І Персі — мій, Плантагенет — його,—
Тоді б я мав достойного нащадка!
Та досить мрій! Що скажете, кузене,
Ви про зухвальство молодого Персі?
Усіх у тім бою здобутих бранців
Собі лишивши, приділив мені
Лиш Мордека він, файфського б то графа.

Вестморленд

Це зроблено з намови дядька. Вустер,
Недоброзичливий до вас, небожа
Під'юджує, щоб гребінь півнячий
Він підіймав зухвало проти вас.

Король Генріх

По нього послано, щоб відповів
Мені за це. Тому відкласти мусим
Похід священний до Єрусалиму.
На середу, кузене, призначаю
У Віндзорі нараду. Сповістіть
Всіх лордів і вертайтеся мерщій.
Нам міркувати й діяти сьогодні
Не дозволяє гнів.

Вестморленд

Усе зроблю,

Королю мій!

Виходять.

Інша кімната в палаці.

Входять принц Генріх і Фальстаф.

Фальстаф Ну, Генрусику, котра година, хлопче?

Принц Генріх Ти стільки цмулиш старого хересу, так напихаєшся за вечерею, а пообідавши та попустивши очкура, так хропеш, валяючись на ослонах, аж зовсім очманів, уже й не втрапиш до ладу запитати про те, що **таки** треба знати. Ну й на біса тобі ота година? Хіба що години обернулися б на кухлі хересу, хвилини — на каплунів, вагадла — на язики звідниць, а саме благословенне сонце — на гарну жагучу дівчину в спідниці вогненної барви, — інакше-бо я не бачу глузду в твоїм запитанні.

Фальстаф Авжеж, Генрусику, ти починаєш бити в ціль. Для нас, хто полює на чужі гаманці, час показують місяць та сузір'я Воза, а не Феб, отой «прекрасний лицар мандрівний». І я прошу тебе, любий жартуне, коли ти станеш королем, хай господь береже твою милість, — я мусив би сказати «твою королівську величність», бо милості не знати тобі ніколи.

Принц Генріх Що? Я милості не знатиму?

Фальстаф Не знатимеш. Йй-богу. Ані найменшої, навіть отієї, якої просять за столом на благословення яйця та кусня хліба з маслом.

Принц Генріх Гаразд. А далі що? Кажі! Кажі мені відверто.

Фальстаф Так от, любий мій жартуне, коли ти станеш королем, гляди, не дозволяй, щоб про нас, володарів ночі, казали, ніби ми крадемо світло у дня. Хай називають ловчими Діани, лицарями темряви, улюбленими місяця; хай називають нас добropорядними людьми, бо ми, так само, як і море, покірні непорочному й шляхетному світилові, під чиїм прихильним лицем крадемо.

Принц Генріх І до ладу сказано, і слушно. Ми — підданці місяця, адже й наші здобутки зазнають то припливів, то відпливів, як і море, покірне місяцеві. Візьмім для прикладу таке: капшук із золотом, спритно підхоплений у понеділок, розтринькав у вівторок вранці. Набув з криком: «Віддавай!» Позбувся з гуком: «Забирай!» То з відпливом опустишся до нижнього щабля драбини, то, дивись, із припливом швиргоне тебе на самий верхечок... шибениці.

Фальстаф Правду мовиш, хлопче... А хіба ж не правда й те, що наша шинкарочка — найсолодша молодичка?

Принц Генріх Як гіблейський мед, старий гультіпако. Але чи не була б тобі солодкою за ґратами буйволяча куртка?

Фальстаф Га? Що ти там патякаєш, блазню? Що то за на-тяки та шпильки? І на диявола мені отой одяг із шкіри буйвола?

Принц Генріх А на диявола мені твоя шинкарочка?

Фальстаф Гаразд, але ж ти сам частенько закликав її до себе та зводив із нею там рахунки.

Принц Генріх А чи кликав я коли-небудь на допомогу тебе, щоб ти сам платив за себе?

Фальстаф Що ні, то ні. Віддаю тобі належне: ти відбувався там за обох...

Принц Генріх Авжеж, і там, і всюди, коли водився в кишені гріш, а коли купило притупило, то налягав на свій кредит.

Фальстаф Авжеж. І так налягав на нього, що ні в кого не було сумніву, що ти безсумнівний спадкоємець... Але скажи мені, любий жартуне, невже й тоді, коли ти посядеш трон, по Англії стовбичитимуть шибениці? Чи закон — отой старий блазень — як і нині, іржавим ланцюгом душитиме відвагу?.. Станеш королем, гляди ж, не вішай злодіїв.

Принц Генріх Ні. Це буде доручено тобі.

Фальстаф Мені? Дуже добре. Йй-богу, з мене вийде правдивий суддя.

Принц Генріх Ти розсудив неправдиво: я хотів сказати, що ти вішатимеш злодіїв. Ото вже вийде з тебе катюга!

Фальстаф Нехай і так, Генрусику. І то гаразд. Скажу по правді, воно мені, коли подумати добре, так само до душі, як і в суді чигати.

Принц Генріх Чигати на що? Як би чимось поживитись?

Фальстаф Еге ж. Якась там одежина перепаде,— та ж добра такого катові ніколи не бракує... Сто сот чортів! Я так нудьгую, мов старий кіт або той ведмідь на прив'язі.

Принц Генріх Або як хирлявий лев чи лютня закоханого.

Фальстаф Атож. Чи басова дудка лінкольншірської козиці.

Принц Генріх А що ти скажеш, коли я порівняю тебе із зайцем чи смердючим Мурським ровом?

Фальстаф Ну й порівняй! Яка бридота! Йй-богу, ти найви-гадливіший заводіяка, найзатятіший гультяй і негідник, мое найча-рвініше княжатко. Але прошу тебе, Генрусику, досить, не турбуй

мене такою суетою. От би дізнатися, де його знайти такий крам, як добрі імення. Неодмінно придбав би. Оце якогось дня один старий лорд із королівської ради так вишпетив мене на вулиці. А все через вас, пане! Щоправда, я не дуже зважав на нього. Проте говорив він мудро. Та, про мене, все те, як у стіну горохом. Тоді він давай іще мудріше. А з мене — як з гуски вода. По правді сказати, говорив він вельми мудро, та ще серед вулиці!

Принц Генріх Не слухав — і добре зробив. Еге ж: «Мудрість волає на велелюдних розпутьях, і ніхто її не слухає».

Фальстаф Диявольська у тебе спритність до Письма; їй-богу, ти розбестив би й святого! Немало ти, Генрусику, завдав мені халепи,— хай бог тобі того не пам'ятає! Доки я тебе, Генрусику, не знав,— не знав нічого! А тепер, коли казати щиро, я вельми скидаюсь на розпусника. З таким життям пора вже розпрощатись, і я з ним розпрощаюсь. Якщо я цього не зроблю, з мене вийде справжній лайдачисько. А в пекло заgrimіти через синочка хай там якого християнського монарха мені не хочеться.

Принц Генріх А де б нам, Джеку, роздобути назавтра грошенят?

Фальстаф Та де завгодно, хлопче. Вже я-то роздобуду, а ні— то назви мене негідником і відшмагай дошкульними словами.

Принц Генріх О, я бачу — ти вже стаєш на праведну дорогу: від молитов до тягання гаманців.

Фальстаф Ну, що ж, Генрусику, таке вже мое покликання. Хіба ж то гріх, коли людина працює за своїм покликанням?..

В глибині з'являється Поїнс.

От і Поїнс! Зараз ми дізнаємось, чи Гедсхіл винюхав що-небудь... О, якби людина діставала по своїх заслугах, то він попав би на самісіньке дно найгарячішого казана. Це найзапекліший зі всіх негідників, котрі будь-коли кричали чесним людям: «Стій!»

Принц Генріх День добрий, Неде!

Поїнс Добридень, любий Генрусику.

(До Фальстафа)

Ну, що каже тобі добродій Покутник, що каже сер Джон, баримо солодкого вина? То як ти, Джеку, владнав справу з чортом? Адже ти страсної п'ятниці проміняв йому душу на кухоль мадери та стегенце холодного каплуна!

Принц Генріх Сер Джон шанує своє слово, і диявол дістане, що виміняв. Сер Джон завжди тримається прислів'я: «Віддай чортові чортове».

Пойнс То він попаде в пекло за те, що дотримав слова, даного чортові.

Принц Генріх А не дотримає, то попаде туди за те, що ошукав чорта.

Пойнс Ну, хлопці, взавтра о четвертій ранку мусимо бути під Гедсхілом. Тудю йдуть до Кентербері прочани з багатьма жертвами, а до Лондона — ідуть купці з набитими капшуками. Я вже для вас усіх приготував маски, а коні маєте свої. Гедсхіл цині почуватиме в Рочестері. А на ту ніч я замовив вечерю в Істчіпі. Ми, пораючись із тими подорожніми, будемо почуватися безпечно, як у власнім ліжку. Пристанете до моєї компанії, я натопчу ваші гамани кронами. А ні, то нидійте вдома, і хай вас усіх перевішають!

Фальстаф Слухай-но, Едварде, якщо я взавтра залишуся вдома, то вас кат візьме за те, що ви поїхали.

Пойнс То як, огузку волячий, пристаєш?

Фальстаф Генрусику, чи ти поїдеш з нами?

Принц Генріх Я! Грабувати? Пристати до злодійської шайки? Нізачо в світі!

Фальстаф Нема в тебе й крапельки ні чесності, ні мужності, ні дружніх почуттів. Не королівської ти крові, якщо тобі бракує духу здобути якийсь десяток шилінгів.

Принц Генріх Ну гаразд, хоч раз у житті я буду одчайдухом.

Фальстаф Оце діло мовиш!

Принц Генріх Хоча ні... Будь-що-будь, я зостаюся вдома.

Фальстаф Ну, якщо так, я стану зрадником, коли ти станеш королем.

Принц Генріх Про мене.

Пойнс Сер Джоне, зостав мене з принцом сам на сам. Я викладу йому такі докази, що він пристане до нас без вагання.

Фальстаф Гаразд. І хай господь пошле тобі духу напоумлення, а йому слуху, щоб скористатися доброю радою; хай твої слова вселять у нього щире довір'я, аби ймовірний принц став удаваним злодієм,— адже в наш убогий вік дрібні злочинства потребують підтримки. Прощавайте. До зустрічі в Істчіпі.

Принц Генріх Прощай, моя запізно! весно! Бувай, мое ти бабине літо!

Фальстаф виходить.

Пойнс Слушайте, мій добрий, мій найніжніший принце, їдьте завтра з нами. Я хочу розіграти втішний жарт, але мені самому те не до снаги. Фальстаф, Бардольф, Піто й Гедсхіл пограбують тих людей, на яких ми готуємо пастку; нас обох не буде там. Коли ж грабіжники дістануть здобич, я вам даю відтяти голову, якщо ми не обчухраємо їх самі.

Принц Генріх А як ми зможемо в дорозі відлучитися від них?

Пойнс Ми виїдемо раніше або пізніше за них, признавши їм місце збору, самі ж не приїдемо туди вчасно, тоді без нас вони вчинять грабунок, а коли, вправившись, над'їдуть, ми й нападемо на них.

Принц Генріх Воно-то так, тільки ж вони впізнають нас по конях, по одежі чи по інших прикметах.

Пойнс А дідька лисого! Наших коней вони не побачать, я прив'яжу їх у лісі. Коли ж від'їдемо, то поскидаємо маски. Голубчику, я про такий випадок роздобув уже цератяні плащі; тож ними приховаємо свій одяг, який вони добре знають.

Принц Генріх Так-то воно так, але я сумніваюся, чи вдасться нам упоратися з ними. Їх — більше.

Пойнс Та ж двоє — з породи боягузів: тільки-но почують, що непереливки, дременуть, немов зайці, а щодо третього, то не носить мені моєї зброї, якщо він битиметься довше, ніж велить здоровий глузд. Ото буде втіха послухати тієї недоладної брехні, яку правитиме цей товстющий шахрай, коли ми зберемося при вечері, — як він чубився щонайменше з тридцятьма нападниками, як спиритно кидався на них, яких завдавав ударів, на яку небезпеку наражався. Тоді ми й викриєм його брехню і добре посміємось.

Принц Генріх Гаразд. Я йду з тобою. Приготуй усе необхідне. Взавтра ввечері приходь за мною в Істчп, я там вечерятиму.

Пойнс Прощайте, принце!

Пойнс виходить.

Принц Генріх Я знаю вас усіх. Але тим часом
Паскудствам вашим потурати буду
І стану в цім наслідувачем сонця,
Яке зловісним хмарам дозволяє

Його красу од світу затуляти,
Щоб за своїм бажанням ще дивніше
Засяяти, прорвавши осоружну
Заслону хмар, що прагнули намарне
Затьмить його. Якби свята тривали
Весь рік, вони б нудніші праці стали.
Забави милі нам, коли нечасті.
Приємне те, що випадає зрідка.
Отож, відкинувши низотні вчинки
І несподівано сплативши борг,
Себе я покажу настільки кращим,
Наскільки бачив люд мене лихим.
Так, як метал коштовний у болоті,
Мій лик ясний, засяявши над брудом,
Привабить більш людських очей, аніж
Чеснота, не відтінена нічим.
На благо оберну я власний гріх
І, блуд спокутавши, здивую всіх.
(*Виходить*)

СЦЕНА 3

Лондон. Палац.

Входять король Генріх, Нортемберленд, Вустер, Готспер,
сер Волтер Блент та інші.

Король Генріх Спокійна і холодна кров моя
Не збурювалась досі від образ,
І ви, збагнувши те, надуживали
Терпінням владаря. Та знайте, лорди:
Віднині, як належить королю,
І грізним, і суворим стану я,
Що досі був для всіх, немов елей,
І тільки через те утратив шану,
Яку лиш горді гордим віддають.

Вустер Державцю мій, наш дім не заслужив
На ці образливі погрози влади,
Тієї влади, що її могутність
Була творінням наших рук.

Нортемберленд Королю..

Король Генріх Геть звідси, Вустере! В твоїх очах
Я небезпеку бачу й непокору.
Ви, пане, самовпевнені й зухвалі.
Король не може стерпіти того,

Щоб супився його васал на нього.
Ідїть! Як допомога ваша й рада
Потрібні будуть, ми покличем вас.

Вустер виходить.

(До Нортемберленда)

Ви ніби щось сказати хотіли?

Нортемберленд

Так,

Ласкавий пане мій. На ваш наказ
Вам бранців видати, що син мій Гаррі
В полон узяв під Голмдоном, ніхто
Не відповів брутально так, як вам
Доповіли. Насправді винні в тім
Кривотлумачення або чиїсь
Ганебні заздрощі, лише не син мій.

Готспер

Не відмовлявся я видати вам бранців,
Володарю. Ще й досі пам'ятаю:
Скінчився бій. І я, знемігши в січі,
Задиханий, на свій оперся меч.
Аж тут підходить лорд якийсь — чистенький,
Свіжесенький, немов той женишок;
Поголене пухкеньке підборіддя
Скидалося на нивку по жнивах;
Напахчений увесь, як парфумерник,
Він пальцями двома тримав манірно
Якесь пуделко з порошком пахучим,
Його до носа раз у раз підносив
І знов одводив, ну, а ніс той чхав,
Неначе з гніву. Чепурун тим часом
Сміявся й щебетав. Коли ж солдати
Пронесли повз нього вбитих, він
Взивав негідниками їх за те,
Що сміли перед світлістю його
Брудні, засмерджені тягати трупи.
Мов панночка, розпитував мене
Про те, про се, та врешті повелів
Іменням короля віддати бранців.
Тоді, страждаючи від ран кривавих,
Ще й белькотом розлючений папужим,
Не втримавсь я, і сам не пам'ятаю,
Що відповів: віддам чи, може, й ні.
Він так сіяв, так солодко пахтів,
Мов фрейліна, патякав про гармати,
Про сурем грім, про рани — милий боже!

Що я аж ошалів. А він все товк,
Що спермацет — на всі недуги засіб.
Жалів, що з надрів щедрої землі
Видобувають капосну селітру,
Яка вже стільки славних молодців
Підступно знищила. Мовляв, якби
Не ті гармати підлі, він би радо
Став вояком. На белькотання те
Пусте й зухвале відповів йому
Я невиразне щось. Благаю вас,
Не йміть брехливому доносу віри,
Щоб він не став між вірністю моєю
Та вашою величністю, королю.

Блент Обставини узявши до уваги,
Той час і місце те, де Гаррі Персі
Відповідав особі тій, було б
Розважливо пустити у непам'ять
Слова його, — хай вмруть і не воскреснуть
Йому на шкоду — він-бо зрікся їх.

Король Генріх Однак і нині віддає він бранців
З умовою, щоб з власної скарбниці
Його ми викупили швагра, тобто
Дурного Мортімера. Присягаю,
На певну смерть навмисне той віддав
Своїх людей, повівши їх на битву
З Глендауером, з чаклуном проклятим,
Чюю дочку, як я чував, недавно
Взяв за жону граф Марч. Невже я маю
Тепер спустошити свою скарбницю
На викуп зрадника? Платить за зраду?
Жаліти боягуза, рятувать
Того, хто зрадив сам себе й згубив?
Ні! Хай конає у пустельних горах!
Повік мені не буде другом той,
Хто хоч гроша проситиме на викуп
Відступника, отого Мортімера.

Готспер Відступника? О ві, владарю мій.
Ніколи б він од вас не відійшов,
Якби війни каприз його не кинув
У руки ворога. Таж красномовно
Потвердять це уста кривавих ран,
Над Северном рогозистим добутих,
Де груди в груди він годину бити

Рубався у двобої із хоробрим
Глендауером. Тричі бій вони
Переривали, й тричі у жадобі
За згодою взаємною пили
Червону воду з Северну того,
Що, кровожерних поглядів злякавшись,
Поміж очеретів тремтячих ринув
І голову скуйовджену ховав
Під береги, багрянні вже од крові
Споборників. Ніколи дій своїх
Низотні хитрощі не прикривали
Такими ранами. А сам собі
Шляхетний Мортімер їх не завдав би,
Ганьбить його відступництвом негоже!

Король Генріх

Саму брехню про нього правиш, Персі,
З Глендауером зроду він не бився.
Кажу тобі: з дияволом самим
До поединку став би він скоріше,
Аніж з Глендауером. Як тобі
Не соромно! Гляди ж мені, віднині
Про Мортімера більше ані слова.
Скоріше бранців присилай мені,
А ні — то начувайся! Вас із сином,
Нортемберленде, відпускаю. Йдіть.
Та бранців шліть, щоб лиха не було!

Король Генріх, Блепп і почет виходять.

Готспер

Нехай сам чорт гарчить і вимагає.
Я бранців не пришлю. Піду за ним,
Так і скажу, щоб серцю легше стало,
Хоча б і головою ризикнув.

Нортемберленд

Од гніву ти сп'янів. Ну, зачекай.
Он дядько твій іде.

Повертається Вустер.

Готспер

Щоб я мовчав
Про Мортімера? Жди! За нього я
Волатиму. Нехай моя душа
Не зна спасіння, як не стану з ним
Пліч-о-пліч я. І геть усю до краплі
Я власну кров оддам, а підійму
Затоптаного Мортімера з бруду

На висоту, де сяє той невдячний
Король ваш, звироднілий Болінгброк!

Нортемберленд

(до Вустера)

Король твоєму небожу, мій брате,
Ось розуму уйняв.

Вустер

Що ж розпалило
Таку пожежу тут, коли я вийшов?

Готспер

Всіх бранців він у мене загадав.
Коли ж я нагадав йому про викуп
Мойого швагра, він увесь поблід
І, лютим скинувши на мене оком,
Здригнувся, ім'я почувши Мортімера.

Вустер

Воно й не дивно. Мортімера сам
Покійний Річард був колись призначив
Своїм наступником.

Нортемберленд

Авжеж, я чув
Те сам: тоді король нещасний наш
(Прости нам, боже, скривдження його!)
В Ірландію ішов походом, відки
Зненацька повернувся, трон утратив
І незабаром був підступно вбитий.

Вустер

За смерть його імення наше в світі
Повсюдно затавроване ганьбою.

Готспер

Заждіть лишень. Ви кажете, що Річард
Тоді призначив спадкоємцем трону
Едмунда Мортімера?

Нортемберленд

Так. Я чув те.

Готспер

Тоді і я не ганю короля,
Що прагне смерті у пустельних горах
Мойому швагрові. А ви,— хто положив
На голову забудькові корону
І разом з ним тавро убивці носить,—
Як можете терпіти ви прокляття
І славитись поплічником його,
Вважатися його сліпим знаряддям —
Мотузкою, драбиною чи катом,—
Даруйте порівняння ці огидні,
Вдаюсь до них, щоб показати вам
Становище й ганебне місце ваше

При ницім королі. Невже — о сором!
Сучасники шептатимуть ще нині,
Чи в хроніках нащадки прочитають,
Що два такі могутні, знатні роди
Дали втягти себе в ганебні чвари,
Звалили Річарда — прости нам, боже! —
І, вирвавши троянду запашну,
Цей терен, Болінброка посадили?
Чи скажуть ще — який безмірний сором! —
Що ошукав нас, кинув і прогнав
Той, задля кого впали ви в срамоту?
Ні, ще не пізно, маємо ще змогу
Потоптану вернути гідність нашу
І славу добру відновить, помститись
За всі образи і за глум отому
Монархові, що день і ніч міркує,
Як вам за ревну службу заплатити
Страшною смертю. Тож кажу я...

Вустер

Досить,

Мовчи, мій небоже. Таємну книгу
Тепер я розгорну на гнів твій слухний
І прочитаю заходи зухвалі,
Які ще небезпечніше здійснити,
Аніж пройти по списові хисткому
Над прірвою, через потік бурхливий.

Готспер

А хто впаде, схибнувшись, — прощавай,
Іди собі на дно чи впливай!
Якщо зі сходу небезпека суне
До заходу, наперехрест їй рушить
Із півночі на південь честь, і хай
Вони зітнуться! Вполювати лева —
Це краще гріє кров, ніж зайця вбити!

Нортемберленд

(до Вустера)

Сама лиш думка про бої звитяжні
Його виносить за межу терпіння.

Готспер

Йй-богу, я на місяць блідолиций
Стрибнути ладен, тільки б домогтися
Ясної честі там або важком
На дно морське поринуту, куди
Сягнути годі, й відтіля за коси
Підняти честь утоплону, щоб тільки
Заволодіти нею неподільно:
В тім співучасників не потребую!

- Вустер* Роями марень захопився він,
Не бачачи, що бачити належить.
Мій небоже, послухай-но мене.
- Готспер* Зласкавтеся!
- Вустер* Шотландців благородних,
Що ти в полон узяв...
- Готспер* Залишу в себе
І, присягаю, жодного не дам.
Хоча б душа його без них загинула,
Не дам, на руку присягаю.
- Вустер* Надто
Занісся ти. Не слухаєш поради.
Ти бранців збережи...
- Готспер* Аякже, звісно.
Він Мортімера викупить не хоче!
Та я до нього й сонного, забравшись,
У саме вухо: «Мортімер!» — гукну.
Навчу шпака кричати без упину
Одне-єдине слово: «Мортімер!»
І дам його в дарунок королю,
Щоб раз у раз у ньому дють будив.
- Вустер* Дай, небоже, сказати хоч би слово!
- Готспер* Всі справи геть! Одне бажання в мене:
Пекти і катувати Болінброка.
Якби не відав я, що принц Уельський —
Лайдак, гульвіса, батькові немилий,
І сина смерть — йому лише на втіху,
Я в кухлі пива б дав йому трутизну.
- Вустер* Бувай, небоже мій! Ми поговорим,
Коли ти годен будеш розуміти.
- Нортемберленд* Чого ти згедзькався, шаленцю? Що це
За бабська лють? Чому оглух до слів
Усіх, окрім своїх?
- Готспер* А це тому, що
Мені здається, нібито киями
Мене дубасять, кропивою жалять,
Неначе муравлиська тнуть, коли
Ім'я почую лиса Болінброка.
За Річарда — як зветься замок той?

Чуму б на нього! В Глостершірі він,
Там жив його безклепкий дядько Йорк,—
Там я уперше перед Болінгброком
Схилив коліна, перед королем
Солодких усмішок, коли ви з ним
Верталися додому з Ревенсперга...

Нортемберленд То замок Берклі.

Готспер Так, саме він! О, скільки слів медових
Улесливий цей пес переді мною
Там розспав: «Коли ж його талан,
Ще не зрілий, повноліття дійде?»,
«Кузене любий!», «Гаррі Персі милий!»
Нехай диявол — господи прости! —
Його ухопить. Слухаю вас, дядьку.
Я вже скінчив.

Вустер Коли не все, продовжуй.
Ми зачекаємо.

Готспер Скінчив, їй-богу.

Вустер Тоді я знову про шотландських бранців:
Без викупу назад їх одпусти,
А сам із Дугласовим сином військо
В Шотландії збирай. Я маю певні
Підстави — про які вам напишу —
На успіх безперечний сподіватись.
(До *Нортемберленда*)
А ви, мілорде, поки син ваш там,
На півночі, збиратиме війська,
Підсиптеся до славного прелата,
Єпископа, шанованого всюди.

Готспер Напевне — Йоркського?

Вустер Авжеж, його.
У нього крається і досі серце
За брата, лорда Скрупа, що його
У Брістолі скарали смертю. Все це —
Не вимисел, не здогади мої.
Цей задум обмірковано ретельно
І зважено. Потрібна лиш нагода
Його здійснити.

Готспер О, я відчуваю,
Нам пощастить, життям своїм кланусь.

Нортемберленд Хортів спускаєш, не піднявши звіра.

Готспер Чого там! Видно: задум цей — чудовий!
Адже шотландці, як і військо йоркське,
На Мортімерів бік перейдуть?

Вустер Звісно.

Готспер Йй-богу, це придумано чудово.

Вустер Поважні нас причини спонукають
Не зволікати: голову одтявши,
Ми голови врятуємо, — король
Не забуває, що за ним є борг.
Тож, звісна річ, підозрюючи в нас
Незадоволення, шукати буде
Якогось приводу, щоб поквитатись.
Він невдоволено, — погляньте лиш, —
Став одвертати голову од нас.

Готспер То правда, правда. Мусимо помститись!

Вустер Прощай, мій небоже! І дій лиш так,
Як буде вказано в моїх листах.
Настане ж час — і недалекий час той —
До Оуена й я пристану потай,
До лорда Мортімера. Йй так влаштую,
Щоб ви, і Дуглас, і всі інші там
З'єдналися. У дужі руки долю
Ми візьмемо, хистку й непевну нині.

Нортемберленд Прощайте, брате. В успіх вірю я.

Готспер Прощайте, дядьку. Я лічу години,
Коли сяйнуть мечі — і ворог згине.

Виходять.

СЦЕНА I

Рочестер. Корчемний двір.

Входить перший візник із ліхтарем у руці.

1-й візник Ого! Нехай мене повісять, коли вже не четверта ранку. Ген Віз уже над новим комином, а кінь мій досі не споряджений. Гов, конюху!

2-й візник

(із-за сцени)

Та йду вже, йду.

1-й візник Прощу тебе, Томе, вибни сиделку буланої та підмости жмут шерсті під луку, бо сердешній конячині геть карк натерло.

Входить другий візник.

2-й візник Горох і сочевиця мокрі, як той пес бродячий,— гляди, ще в бідолашної скотини заведуться хробаки в кишках. Як помер конюх Робін, усе пішло напропале у цій корчемці.

1-й візник Бідолаха, як тільки на овес підскочила ціна, став так побиватися, аж богу душу віддав.

2-й візник А що вже бліх тут, то, думаю, по всій Лондонській дорозі стільки не знайти. Мене осьдечки скусали, як того цуцика.

1-й візник Як цуцика! Та, присягаю, ні одного християнського короля ще так не тяли, як мене десь після перших півнів.

2-й візник Що там балакати! Горщика нічного не поставлять,— бур просто в камін, а з того ж, звісне діло, блохи розводяться, як та мільга.

1-й візник Ну, де ж той конюх? Гей, лобуряко, бодай на тебе зашморг! Іди мерщій!

2-й візник Я мушу одвезти в Черінг-Крос окіст та два лантухи ім:биру.

1-й візник О господи! Десь там у коші всі мої індики з голоду подохнуть. Гей, конюху! Бодай ти повісився! Чи тобі повилазило?

чи позакладало? Йї-же богу, тобі розбити макітру — таке саме спасенне діло, як вихилити кухля! Иди хутчїй, лайдаче! Хреста на тобі нема!

Входить Г е д с х і л .

Гедсхіл Доброго ранку, хлопці. Котра година?

1-й візник Та, певно, друга.

Гедсхіл Позич мені, прошу, свого ліхтаря: треба заглянути в стайню — як там мій кінь.

1-й візник Еге, так і візьмеш. Знаємо ми вас!

Гедсхіл Ну, то позич ти, прошу тебе.

2-й візник Га? Що? Коли? Ну й сказав. Хе! «Позич». Болячку тобі в печінку! Скоріш я тебе побачу на бантині.

Гедсхіл А коли ви, молодці, думаете до Лондона добратись?

2-й візник У таку пору, що можна буде ще при свічці лягти поспати. І не інакше. Ходім, сусіде Мегсе. Вже час панів будити. Вони, бач, хочуть їхати в компанії, бо надто вже великий вантаж.

Візники виходять.

Гедсхіл Гей! Прислужнику!

Служник

(за сценою)

Зараз, зараз, мовляв той тягнигаманець.

Гедсхіл А я сказав би — «мовляв служник», бо ти і тягнигаманець — одним ликом шиті: хоч ти й не цупиш гаманців, так наводиш злодіїв.

Входить с л у ж н и к .

Служник А-а, доброго ранку, містер Гедсхіл. Ну, що ж! Як я казав ще звечора, так воно й виходить. Спинився в нас один поміщик із Кентської пущі. Везе при собі триста марок золотом: я чув, як за вечерю звірявся він своєму компаньйонові. А той скидається на урядовця. І в нього також велика сила вантажу, а що саме, не знаю. Вони вже повставали і репетують: подай їм яець і масла, бо вельми квапляться рушати.

Гедсхіл Якщо вони не стрінуться з молодцями святого Миколая, то я віддам тобі під ніж власну шию.

Служник А що мені з твоєї шиї? Ти краще збережи її для ката. Я ж бо знаю: ти почитуєш святого Миколая не з ревної поборності. О ні!

Гедсхіл Що ти там патякаєш про ката? Коли мене повісять, то буде стриміти дві товсті туші, бо разом зі мною накинуть налігача на шию й серові Джону, а він — сам здоров знаєш — аж ніяк не засушена тараня. Але до того не дійде: між нами є такі троянці, які тобі й не снились. Вони для втіхи ладні виявити шану нашому ремеслу. А заходився б хто вивести нас на чисту воду, вони б усе владнали — і діло шито-крито. Таж я не накладаю з якимись храпаками-душогубами, що за кілька пенсів ладні герлигою закарупити людину, або з тими вусатими бевзями, червонопикими чаркодмухами, а все з людьми шляхетними й кебетними, з гордовитими та грошовитими, усякими там бургомістрами, що скоріше б'ють, ніж говорять, скорше говорять, ніж п'ють, скорше п'ють, ніж моляться. Ні, сто чортів! Брешу: вони тільки те й роблять, що моляться своїй заступниці — державній скарбниці. А слухніше сказати, не моляться, а деруть із неї шкіру та шиють собі черевики.

Служник Що? Черевики — з державної скарбниці? Ну, а води ж вони у ляпавицю не пропускають?

Гедсхіл Дарма турбуєшся: салом правосуддя вони так вишмарувані, що сухісінькі з води виходять. Тож ми грабуємо безпечно, як за фортечним муром: у нас є папороті цвіт, тому й орудуєм незримі.

Служник То не папороті цвіт — незримими вас роблять темні ночі.

Гедсхіл Ну, гаразд, — ти дістанеш пай зі здобичі. Слово порядної людини.

Служник Ні, краще присягни словом запеклого злодія.

Гедсхіл Таке вигадуєш! Слово ното — означає «людина» і кожному пасує. Скажи конюхові, хай подає мені коня. Бувай, гультяю шолудивий!

(Виходить)

СЦЕНА 2

Битий шлях поблизу Гедсхіла.

Входять принц Генріх, Пойнс, згодом Піто й Бардольф.

Пойнс Ховайтеся, мерщій ховайтеся. Я поцупив у Фальстафа коняку, і його зжолобило, як накрохмалений оксамит.

Принц Генріх Відійдіть убік.

Входить Фальстаф.

Фальстаф Пойнсе, Пойнсе! Бодай тебе повісили! Гов, Пойнсе!

Принц Генріх Замовчи, бовдуре товстопузий! Чого ти репетуєш?

Фальстаф Де ж Пойнс, Генрусику?

Принц Генріх Десь подерся на пагорок. Піду пошукаю.
(*Вдає, ніби шукає Пойнса*)

Фальстаф Це кара божа — грабувати з таким пройдисвітом! Забрав мого коня і прив'язав не знати де. А мені ступити чотири кроки — то й дух спушу. Я ж сподіваюся померти, як порядна людина, коли не повісять за те, що вб'ю оцю паскуду. Вже двадцять два роки я щодня й щогодини присягаюсь не водити дружби з ним, а все ж мов причарований до цього шахрая. Нехай мене повісять, коли ця погань не дала мені приворотного пиття! Авжеж, я таки хильнув якогось зілля! Агов, Пойнсе! Генрусику! Чума б на вас! Бардольфе! Піто! Нехай я з голоду сконаю, коли ступлю хоч крок, щоб грабувати! Хай буду найпослідушим негідником-дармоїдом, коли покинути цих халамидників і стати чесною людиною — не таке саме добре діло, як жлуктанна. Таж для мене пройти нерівною дорогою три сажні — що іншому добрих сімдесят миль. І вони ж, злодюги безсердечні, знають це! Немає гірше, як злодій злодія пошиває в дурні.

Чути посприєт.

Ф'ю-у! Чума на вас усіх! Поверніть мені коня! Ви, шахраї, кажу, — коня віддайте, бодай усіх вас перевішали!

Принц Генріх

(*виходить наперед*)

Замовкни! Ти, кендюху свинячий! Ляж ницьма, приклади вухо до землі й послухай — чи не їдуть подорожні.

Фальстаф А маєте важіль, щоб мене підвести, як ляжу? Рани господні! За всі гроші в скарбниці твого татуса я вдруге пішки не піду, не понесу своєї душі так далеко. Ну, якого біса ви так собкаєте мною? Я збувся сили.

Принц Генріх Брешеш: не сили, а коня.

Фальстаф Генрусику, пошукай мого коня, любий королевичу.

Принц Генріх Та ти здурів! Що я тобі — конюх?

Фальстаф Бодай ти повис на своїй королівській підв'язці! Хай тільки мене схоплять, їй-богу, всіх вас викажу. Щоб я отруївся кухлем хересу, коли про вас не складуть паплюжних пісеньок і не співатимуть на сороміцький лад. Гидко мені, коли жарт так далеко заходить, а надто пішки.

Входять Гедсхіл, Бардольф і Піто.

Гедсхіл Стій!

Фальстаф Та я ж стою, хіть-не-хіть.

Пойнс О, наш навідник — упізнаю по голосу. Бардольфе, що нового?

Бардольф Надівайте машкари! Швидше! Швидше надівайте машкари! Королівські монети спускаються з гори і котяться до королівської скарбниці.

Фальстаф Брешеш, гультаїако. Не до королівської скарбниці, а в королівську корчму.

Гедсхіл Там їх котиться стільки, що можна втопитись у золоті.

Фальстаф Ми не втопимось, нас повішають.

Принц Генріх Джентльмени, ви вчотирьох пападете на них при вузькій дорозі. Ми з Недом Пойнсом засядемо нижче: якщо вислизнуть од вас, упадуть до рук нам.

Піто А скільки їх?

Гедсхіл Десь восьмеро чи дев'ятеро.

Фальстаф Туди к бісу! А нас вони, бува, не пограбують?

Принц Генріх Що, сер Джоне Кендюху, душа майнула в п'яти?

Фальстаф Правду кажучи, я в сухоробрості і в хоробрості не рівня вашому дідусеві Джону Гантові, проте, Генрусику, й не заєць полохливий.

Принц Генріх Гаразд. Перевіримо на ділі.

Пойнс Пане Джеку, твій кінь — ген за тим плотом. Матимеш потребу, там його знайдеш. Бувай. Кріпись.

Фальстаф Затопити б йому в піку, тоді й на шибеницю можна.

Принц Генріх

(убік до Пойнса)

Де ж перевдяг, Неде?

Пойнс Тут недалечко. Ходім.

Принци Генріх і Пойнс виходять.

Фальстаф Ну, панове, боже нам поможи. Кожен на своє місце!

Входять подорожні.

1-й подорожній Ходім, сусіде. Хлопець зведе наших коней із гірки, а ми пройдемося трохи, бо вже позатерпали ноги.

Грабіжники Стійте!

Подорожні Господи, спаси нас!

Фальстаф Бий! Вали їх! Ріж горлянки паскудам! Ах ви, слимаки огидні! Тлусті свиноїди! Вони нас, молодців, ненавидять. Лупіть із них шкуру!

1-й подорожній Кінець нам! Пропало все наше добро!

Фальстаф На гілляку їх, товстопузих дармоїдів! Усе добро пропало? Де там, череваті ненажери! О, якби ж то ви взяли з собою скарбами набиті скрині! Вперед же, бурдюки, вперед, кнури! Молодь також хоче жити! Ви ще, дивись, присяжні судді? Ну, ми вам учинимо тут суд.

Фальстаф та інші виходять, женучи поперед себе подорожніх.
Входять принц Генріх і Пойнс, переодягнені.

Принц Генріх Злодії пов'язали чесних людей. Тепер би нам пограбувати злодіїв і в добрім гуморі вернутися в Лондон, було б розмов на тиждень, сміху — на місяць, а добрих жартів — павіки.

Пойнс Ховайтеся, ідуть!

Входять грабіжники.

Фальстаф Ну, добродії, поділімо здобич і ще до світу — на коні. Якщо принц і Пойнс не справжнісінькі боягузи, то справедливості нема на всьому світі. Той Пойнс не хоробріший від зайця.

Коли вони починають ділити здобич, принц Генріх і Пойнс нападають на них.

Принц Генріх Віддавайте гроші!

Пойнс Злодюги!

По кількох ударах Фальстаф та інші втікають, покинувши здобич.

Принц Генріх Дісталось легко! А тепер — на коней!
Нагнали злодіям такого страху,
Що, навсібіч метнувши в ліс, тепер
Вже свій сахається свого,

Бо стражника у кожнім бачить.
Тож їдьмо! Фальстаф, наче в смертну мить,
Стікає потом, вдобрюючи землю,
Увесь аж тоншає. Якби не був він
Такий смішний, його б я пожалів.

Пойнс А як репетував, шахрай!

Виходять.

СЦЕНА 3

Ворквортський замок.

Входить Готспер, читаючи листа.

Готспер «А щодо мене, пане мій, то мені вельми хотілося б зараз бути з вами, бо ж я так щиро люблю весь ваш дім!» Йому б вельми хотілося! То чому він не тут? «Так щиро люблю!» Знаємо ми ту любов! Цим він показує, що любить власний хлів незрівняно більше, ніж наш дім. Побачимо, що далі. «Те, що ви надумали — небезпечне...» Авжеж, звичайно, небезпечне. Багато чого є небезпечного. Скажімо, схопити нежить, спати або пити. А я скажу вам, пане мій бевзю, у тій кропиві небезпек ми зірвемо квітку — безпеку. «Те, що ви надумали — небезпечне, згадані друзі — непевні, призначений час — непідходящий, і весь ваш замір залегкий, щоб переважити надто тяжкі перешкоди». І вигідає таке! А я ще раз кажу вам, що ви жалюгідний боягуз, негідник, та ще й брехун. Ото вже безклепка головешка! Присягаю, ніхто й ніколи не мав кращого плану, наші друзі — щирі й певні. Чудовий замір, прекрасні друзі! Що за бездушний мерзотник! Та навіть архієпископ Йоркський схвалив наш план і все, що ми надумали зробити. Сто чортів! Трапився б він зараз мені під руку, я розбив би йому макітру віялом його жінки. Хіба ж до цієї змови не пристав мій батько, дядько і я сам? А лорд Едмунд Мортімер, архієпископ Йоркський і Оуен Глендауер? Ба навіть Дуглас? Чи не дали вони письмової заруки приєднатися до мене з військами дев'ятого числа наступного місяця? Чи дехто з них уже не рушив у похід? От негідник поганський! От плюгавець! Чого доброго, із щиросердої боязні та з малодушності ще метнеться до короля і виявить йому всі наші задуми. О, я вже ладен сам себе відшмагати за те, що втягнув цей кухоль кисляку в таку почесну справу! Ну, та лихо з ним! Нехай доносить королю! Ми вже готові. Я цієї ночі вирушаю теж.

Входить леді Персі.

Як справи, Кет? За дві години я мушу розстатися з тобою.

Леді Персі

О муже мій! Чому на самоті
Весь час проводиш ти? Чим завинила
Перед тобою я, що вже два тижні
З твого ложа вигнана? Скажи,
Мій дорогий, що відібрало в тебе
Солодкий сон, і апетит, і радість?
Чому ти зір потуплюєш додолу,
Самітно ж сидячи, бува, зненацька
Здригаєшся? Чому рум'янці втратив?
Чому мій скарб, мое на тебе право
Ти відібрав, оддав його похмурим
Думкам і смутку чорному своєму?
Я сон твій часом берегла чутливий:
Ти щось маячив про війну криваву,
Коня острожив і «вперед!» волав,
Про вилазки щось говорив, про січу,
Вали, траншеї, гаківниці, вежі,
Гармати, кулеврини. Про намети,
Про арбалети, бранців і полеглих,
Про всі мінливості страшної битви.
Твій дух палав од шалу боротьби,
Ти так метавсь, бентежений тим сном,
Що градом піт котився по чолу,
Мов бульбашки в бурхливому потоці.
І так твоє кривилося обличчя,
Неначе в того, хто біжить шалено
І ледве зводить дух.
Ти заклопотаний важливим чимось?
Скажи мені,— чи ти мене не любиш?

Готспер Агов, слуго!

Входить служник.

Чи вирушив уже
З посланням Джільямс?

Служник З годину тому вирушив, мілорде.

Готспер Привів там Батлер коней од шерифа?

Служник Так. Тільки одного.

Готспер Якого саме —
Гнідого, карновухого?

Служник Атож.

- Готспер* Гнідий той привезе мене до грону.
На ньому я помчу. О espérance! *
Скажи, хай виведе його у парк.
- Служник виходить.
- Леді Персі* Послухай, муже!
- Готспер* Що, моя дружино?
- Леді Персі* Що з дому власного несе тебе?
- Готспер* Мій кінь, кохана.
- Леді Персі* Хитра ти мавпуся.
І в ласиці нема тих примх, що в тебе.
Та все ж повинна знати я, в чім річ.
Гадаю, брат мій Мортімер надумав
Своїх допевнюватись прав і просить
Твоїєї допомоги. Та як підеш...
- Готспер* Що, пішки? Так далеко? Я ж стомлюся.
- Леді Персі* Ну, досить, досить, капосний папуго!
Ти навпростець мені відповідай!
Клянусь, мізинця я тобі зламаю,
Якщо всієї правди не розкажеш.
- Готспер* Залиш, залиш мене, пустунко! Нині
Я не люблю тебе. Не та пора,
Щоб нам ляльками бавитись і мліти
У поєдинках уст. Пора настала
Трошити черепи і лити кров!
У тім — життя! Коня мені мерщій!
Що скажеш, Кет? Чого тобі іще?
- Леді Персі* Не любиш ти мене? Невже це правда!
Ну, що ж! Гаразд. Тоді і я себе
Любити перестану. Вже не любиш?
То жарт чи правду ти сказав?
- Готспер* Ходімо!
Чи хочеш глянути на мій від'їзд?
Вже на коні я поклянуся, Кет,
В коханні найпалкішому до тебе.
Але послухай: не питай мене,—
Куди й чого спішу. Я мушу їхать!
Тож відпусти мене, мій добрий друже.
Я знаю — мудра ти, та не мудріша,

* Див. примітки наприкінці книжки.

Аніж дружина Генрі Персі. Ти,
Хоча й певніша за усіх жінок,
Одначе — жінка. Ти мовчати вмієш,
І певен я: чого не знаєш ти,
Того не скажеш. Люба Кет, це все,
Що я довірять можу.

Леді Персі

Як? Це все?

Готспер

Так. Більше ні на дюйм. Та слухай далі:
За мною вслід і ти поїдеш, Кет.
Я — нині ввечері, а вранці — ти.
Чи вдовольнилася?

Леді Персі

Так. Мимохіть.

Виходять.

СЦЕНА 4

Істчп. Корчма «Кабаняча голова».

Входять принц Генріх, Пойнс.

Принц Генріх Неде, прошу тебе, вийди з цієї засмальцьованої кімнати і поможи мені трохи побавитись.

Пойнс Де ти був, Генрусику?

Принц Генріх Сидів у товаристві трьох-чотирьох дубових голів і трьох-чотирьох десятків дубових бочок. Я торкнувся найгучнішої струни приниження. Там побратався, любий мій, зі всім набродом шинкарських служників і можу називати кожного на ймення: Том, Дік, Френсіс. Вони своїм спасінням присягли, що я хай нині лише принц Уельський, та чемністю — справжнісінький король, казали, що я не якийсь там бундючний телепень Фальстаф, а справжній корінфянин, сердечний та ласкавий хлопець, і — їй-богу, так навпростець і заявили, — коли я стану королем Англії, всі одчайдухи істчп-ські підуть за мене у вогонь і в воду. Напитися по-їхньому — «підрум'янитись». Коли ж ти хочеш передихнути, не допивши кухля, кричать: «Тягни до дна!» — і змушують випити все одним духом. Одне слово, за якісь чверть години я набув такого досвіду, що зможу все життя жлуктити з будь-яким лудильником і говорити його мовою. Кажу тобі, Неде, ти багато втратив, не взявши участі зі мною у тім почеснім ділі. Але, солодкий мій Неде, щоб іще більше підсолодити твоє ім'я, даю тобі оцю грудку цукру. За пенні її тицьнув мені в руку хлопчина-послугач. За все своє життя він і слова по-нашому не вимовив, крім «вісім шилінгів шість пенсів» або «ласкаво проси-

мо» — і тут же до когось пронизливо гукне: «Зараз, пане, зараз Пінту мускату до «Півмісяця!» Чи ще щось подібне! Послухай, Неде, щоб скоротати час до приходу Фальстафа, ти, будь ласка, вийди в суміжну кімнату, і коли я в цієї жовторотої шельми допитуватимусь, нащо він дав мені цукор, ти раз у раз гукай: «Френсісе!», щоб він, озиваючись до тебе, не міг нічого мені відповісти і тільки бевкав: «Зараз, зараз!» Виходь, спробуєш зіграти цю сцену.

Пойнс виходить.

Пойнс

(за кулісами)
Френсісе!

Принц Генріх Чудово!

Пойнс Френсісе!

Входять Френсіс.

Френсіс Зараз, пане, зараз. Зазирни до Гранатової кімнати, Ральфе.

Принц Генріх Слухай, Френсісе!

Френсіс Чого зволите, ласкавий пане?

Принц Генріх Скільки ще тобі лишилося служити?

Френсіс Напевне, ще років п'ять. Крім того...

Пойнс

(за кулісами)
Френсісе!

Френсіс Зараз, пане, зараз!

Принц Генріх П'ять років! О пресвята діво, довго ще тобі дзвонити кухлями. Ану, признайся, Френсісе, чи зважився б ти зіграти з твоїм контрактом боягуза,— взяти ноги на плечі та й чкурнути?

Френсіс О господи, та я ладен заприсягнути на всіх бібліях, які є в Англії, що від щирого серця...

Пойнс

(за кулісами)
Френсісе!

Френсіс Зараз, пане, зараз!

Принц Генріх Скільки тобі років, Френсісе?

Френсіс Чекайте-но... На святого Михайла поверне вже...

Пойнс

(за кулісами)
Френсісе!

Френсіс Зараз, пане, зараз! Прошу вас, ласкавий пане, зачекайте хвильку.

Принц Генріх Ні, ти послухай, Френсісе, та грудка цукру, що ти дав мені, коштує пенні. Чи не так?

Френсіс Милій боже! Нехай би вона коштувала цілих два...

Принц Генріх Я дам тобі за неї тисячу фунтів. Проси коли завгодно, і ти їх матимеш.

Пойнс

(за кулісами)
Френсісе!

Френсіс Зараз, пане, зараз!

Принц Генріх Зараз, Френсісе? Хоча ні, Френсісе, тільки взавтра, Френсісе. Або, Френсісе, в четвер. Або, зрештою, Френсісе, коли захочеш. Але, Френсісе...

Френсіс Чого зволите, пане?

Принц Генріх Чи пограбував би ти ген того — в шкіряній куртці з кристалевиими гудзиками, голомозого, з агатовим перснем, у сірих панчохах з нитяними підв'язками, з улесливим язиком і з іспанським капшуком?

Френсіс О господи, ласкавий пане, кого ви маєте на думці?

Принц Генріх Ну, тепер я бачу, що ти родився хіба що подавати чорний мускат. Але ж не забувай, Френсісе, — твоя фартушина з білого полотна колись-таки забрудниться. А в Берберії, голубе, такі діла трапляються не часто.

Френсіс Як-то, пане?

Пойнс

(за кулісами)
Френсісе!

Принц Генріх Геть, бовдуре! Невже оглух, — тебе гукають?!

Принц Генріх і Пойнс навмисне водночас кличуть Френсіса, — той, не знаючи, куди податися, стоїть спантеличений. Входить б у ф е т н и к.

Буфетник Чого стовбичиш як пень? Не чуєш — гукають? Зазирни до гостей у ту кімнату.

Френсіс виходить.

Мілорде, старий сер Джон з півдюжиною молодців гримає у двері.
Накажете впустити?

Принц Генріх Нехай постоять. Відчиниш згодом.

Буфетник виходить.

Пойнсе!

Входять Пойнс.

Пойнс Іду, іду, мій пане!

Принц Генріх Фальстаф і решта злодіїв під дверима. То що, повтішаємось?

Пойнс Повтішаємось, немов безтурботні цвіркуни. Як хитро водили ви за ніс того хлопчиська. Що далі ви надумали?

Принц Генріх Я схильний зараз до всіх витівок, до яких удавалися від часів прадіда Адама до новонародженої нинішньої опівнічної години.

Входить Френсіс.

Котра година, Френсісе?

Френсіс Зараз, пане, зараз.
(*Виходить*)

Принц Генріх Хай у цього хлопця слів менше, ніж у папуги, та все-таки народила його жінка. Єдина в нього турбота — бігати вгору й донизу, уся його красномовність — повідомляти рахунки. В мене ще нема гумору Персі, тієї Гарячої Остроги Північного краю. Той уб'є до сніданку шість-сім дюжин шотландців, помие руки і скаже своїй дружині: «Ну та й нудотне ж мирне життя! Мені подавай діло!» Вона ж на те: «Мій любий Гаррі, скільки ти людей вигубив нині?» — «Агов, напійте там мого Гнідога!» — наказує він, а за годину відповідає: «Та душ чотирнадцять»,— і додає: «Дурниця, зовсім мало...» Гукни-но, будь ласка, Фальстафа. Я вдаватиму лорда Персі, а той кнурачий кендюх — лордову дружину, леді Мортімер. «До дна!» — мовляли ті п'янюги. Зови ж, нехай заходить черевань, лантух, натоптаний лосем!

Входять Фальстаф, Гедсхіл, Бардольф, Піто, за ними Френсіс із барильцем вина.

Пойнс Гостинно просимо! Де ж це ти барився?

Фальстаф Чума на всіх боягузів, скажу вам, бог би їх скарав! Амінь! А вточи-но мені келишок хересу, хлопче... Як отаке

життя собаче тягти, то краще вже плести шкарпетки, церувати їх і протоптувати в них п'яти. Чума б на всіх страхопудів! Та подавай же хересу, байстрюче! Чи вже годі шукати на світі добродчинство?

(П'є)

Принц Генріх Чи бачив ти, як Титан, милостивий Титан цілує тарілку з маслом, і воно тане від ласкавої мови сонця? Якщо не бачив, то подивися на оцю купу смальцю.

Фальстаф Гей, шахраю! До цієї бурди підмішано вапна. А чого б іще сподіватися від махляра, як не шахрайства? Проте страхопуд іще гірший за келих підвапненого хересу — підлий боягуз! Иди собі, старий Джеку, своєю дорогою. Краще б тобі вже померти. Якщо мужність, шляхетна мужність не перевелася на цій землі, тоді я — оселедець без молочця. На всю Англію тільки й залишилося троє порядних людей, що їх досі не повішено, та й з тих один розпух од жиру і вже старіє. Допоможи їм, боже! Бридкий цей світ, кажу я. Ех, був би я ткачем, співав би собі псалми і всяку таку всячину. Ще раз кажу: чума на всіх боягузів!

Принц Генріх Що ти мимриш там собі під ніс, лантуху з вовною?

Фальстаф Теж мені королівський син! Якщо я дерев'яним мечем не вижену тебе з твого ж таки королівства й не пожену поперед себе, як табун диких гусей, усіх твоїх підданців, то хай на моїм лиці більше не росте борода. Оце-то принц Уельський!

Принц Генріх Ти! Сучий сину, пузатий лобуре! Ану, кажи, в чім річ?

Фальстаф Хіба ж ти не боягуз? Признавайся разом зі своїм Пойнсом.

Принц Генріх Сто чортів! Якщо ти, свинячий тельбуху, ще раз назовеш мене боягузом, я тебе заколю!

Фальстаф Щоб я назвав тебе боягузом? Ти раніше попадеш у пекло, ніж я назву тебе боягузом. Та я залюбки віддав би тисячу фунтів, щоб мене навчили так швидко бігати, як ти. Ви обидва рівенько тримаєте плечі і не боїтеся показати спину. І то, по-вашому, називається допомагати друзям? Пропала б вона пропадом, така допомога! Ну, котрий із вас насмілиться глянути мені в очі? Вточіть-но мені келишок хересу. Хай мене грім поб'є, як сьогодні хоч крапельку мав у роті.

Принц Генріх Ну й погань! Та ти ще не встиг і губів облизати після випитого келиха.

Фальстаф Ну й що? Я тобі кажу: чума на всіх боягузів!
(*П'є*)

Принц Генріх У чім же річ?

Фальстаф У чім річ? А в тім, що четверо з нас сьогодні вранці заробили тисячу фунтів.

Принц Генріх А де ж вони, Джеку? Де вони?

Фальстаф Де вони? Їх відібрали у нас. Сто розбійників накиннулись на чотирьох бідолах.

Принц Генріх Що? Невже ціла сотня?

Фальстаф Якщо зі мною одним дві години лице в лице не билася на шаблях цілісінька дюжина, то я останній пройдисвіт. Чудом урятувався. Вісім проколів у мене в куртці, чотири в штаних. Мій шит — як решето, меч пощерблений, наче пилка. Ессе signum *. Я ні разу ще не рубався так люто, відколи літ дійшов. І все нінащо! Чума на тих страхопудів! Ось вам свідки, хай самі скажуть. Якщо додадуть або заперечать хоч одне слово цієї правди, то вони негідники і сини темряви.

Принц Генріх Розповідайте, джентльмени, як сталося.

Гедсхіл Ми вчотирьох напали на дюжину...

Фальстаф Щонайменше, мілорде, на шістнадцятьох.

Гедсхіл І пов'язали їх.

Піто Ба ні! Ніхто їх не в'язав.

Фальстаф Не брешти, паскудо. Ми їх всіх до одного пов'язали, а ні — я єврей, послідуший єврей.

Гедсхіл А стали ділити здобич, і раптом упали на нас сім-вісім якихось горлорізів.

Фальстаф Та й порозв'язували подорожніх, і тут на допомогу їм підбігла решта.

Принц Генріх Та ну? І ви билися проти всіх?

Фальстаф Проти всіх? Не знаю, що ви називаєте «проти всіх». Та хай я стану пучком редиски, якщо не бився з п'ятдесятьма. Коли на старого Джека не кинулося п'ятдесят один чи п'ятдесят два горлорізи, то я не людина.

* Ось знак, доказ (*лат.*).

Пойнс Ну, дякувати богу, що ви там не вбили котрогось із них.

Фальстаф Пізно дякувать богу, 'адже я таки покришив на локшину двох, а двом заплатив те, що вони заробили; ті негідники були в цератяних плащах. Слухай, Генрусику, якщо я тобі збрехав хоч одне слово, плюнь мені в пику і назови мене старою шкапою. Та ти ж знаєш мій випробуваний удар. Стою отак і так завдаю ударів. Аж нараз — плиг на мене цілих четверо молодців у цератяних плащах...

Принц Генріх Що — вже стало чотири? Ти ж тільки-но казав — два.

Фальстаф Чотири, Генрусику. Я й казав — чотири.

Пойнс Правда. Він сказав «чотири».

Фальстаф Отож ті четверо як напали на мене з фронту, аж свистять! Та я, не будши боягузом, відбив щитом усі сім ударів, — ось так.

Принц Генріх Сім? Хвилину тому їх було четверо.

Фальстаф В цератяних плащах?

Пойнс Еге ж, в цератяних.

Фальстаф Семеро. Присягаю руків'ям свого меча. Або я — негідник.

Принц Генріх Будь ласка, не осмикуй його, скоро їх стане ще більше.

Фальстаф Ти слухаєш мене, Генрусику?

Принц Генріх Так. Слухаю і на вус мотаю, Джеку.

Фальстаф І добре робиш. Варто послухати. Отож тих дев'ять розбишак у цератяних плащах, про яких я тобі казав...

Принц Генріх Ну, от. Ще два з'явилось.

Фальстаф Коли я потрощив їхні мечі...

Пойнс То з них поспадали штани.

Фальстаф ...вони почали відступати. Але я, штрикаючи їх, крок за кроком наседаю на горлорізів і за мить уклав сімох із одинадцяти.

Принц Генріх Страхіття! Із двох у цератяних плащах виросло одинадцять.

Фальстаф Аж раптом, ніби з диявольської намови, принесло ще трьох лобурів, одягнених у зелене кендальське сукно. Вони заходять із тилу і ну тиснути мене,— а темрява, Генрусику, налягла така, що власної руки не видно.

Принц Генріх Ці брехні скидаються на свого батька, що народив їх: вони величезні, мов гора, вельми помітні й відчутні. Макітра твоя натоптана болотом, дурню ти заплішений, байстрюче, барило смердючого лою!

Фальстаф Тю! Чи ти не здурів? Невже правда перестала бути правдою?

Принц Генріх Як же ти вмудрився помітити, що ті нападники були одягнені в зелене кендальське сукно, коли залягла така темрява, що тобі й руки власної було не видно? Що ти на це скажеш? Ану, виплутуйся!

Пойнс Еге ж, поясни.

Фальстаф Що, під примусом? Сто чортів! Та якби мене взяли на диби, катували найлютішими тортурами,— і тоді нічого не сказав би під принукою. Пояснювати під примусом! Було б у мене виправдань, як порічок на кущі, й то б я ні перед ким на світі не виправдовувався під примусом.

Принц Генріх Та хто тебе примушує! Ще цього мені бракувало. Цей тлустий тхір, ламач конячих хребтів і ліжок, ця гора м'яса...

Фальстаф А бодай тобі! Таранька, шкурка з в'юна, засушений коров'ячий язик, чехоня, волова жила... Ху, духу не вистачить сказати все, на що ти схожий! Ти кравецький аршин, порожня піхва, сагайдак, нікчемна шпага!

Принц Генріх Гаразд. Переведи дух і товчи те саме. А коли втомився вишукувати безглузді порівняння, то послухай, що я тобі скажу.

Пойнс Але зважай, Джеку.

Принц Генріх Ми обидва бачили, як ви вчотирьох напали на четвірку, пов'язали їх і загарбали їхнє добро. Слухайте ж, як моє просте оповідання виведе вас на чисту воду. Ми вдвох кинулись на вас чотирьох, за мить примусили вас покинути здобич і накивати п'ятами. А тоді захопили здобич. Так. Вона в нас, ми можемо її показати у цьому ж таки домі. А ти, Фальстафе, рятував свої кишки так спритно, тікав так швидко, волав про милосердя так гучно, що можна було подумати, ніби то теля реве. Яка ж ти погань! Ще й меча навмисне пощербив і тепер брешеш, мовляв, це в бою сталося. Ну, яку ж хитрість, яку витівку, яку спасенну дірку вигидаєш тепер, щоб шаснути в неї від очевидної, відвертої ганьби?

Пойнс Ану, Джеку, якого фортеля викинеш ти на цей раз?

Фальстаф Йй-богу, я тебе відразу впізнав, як упізнав би той, хто тебе виліпив. Ви тільки подумайте, панове: чи міг я тоді вбити очевидного спадкоємця трону? Чи наважився б я зняти меч на справжнього принца? Ти ж добре знаєш, що я відважний, як Геркулес, але зважай на інстинкт. Ба навіть лев, і той не торкне принца крові. Інстинкт — велике діло. Тільки через той інстинкт я й спасував. Віднині й до самої смерті я буду високої думки про себе, ну, та й про тебе: адже я поводився, як лев, а ти показав себе справжнім принцом. Але, йй-богу, хлопці, я дуже радий, що гроші опинились у вас. Агов, хазяйко! Двері на засув! Цю ніч стережи, а молитися зможеш і взавтра. Молодці, друзі, діти мої, золоті серця, — хочеться назвати вас найкращими іменами, — чи не повеселитися нам? Може б, нам скомпонувати якусь комедію?

Принц Генріх Згода. Про твою втечу.

Фальстаф Ні слова про те, якщо ти мене любиш.

Входить х а з я й к а.

Хазяйка Боженьку милий! Мілорд принц!

Принц Генріх Ну що, міледі хазяйко? Що маєш мені сказати?

Хазяйка Та он таменьки, мілорде, якийсь знатний придворний грима в браму, каже, ніби має до вас вильну справу, мовляв, послав його ваш батенько.

Принц Генріх Дай йому монету з королівською короною, а, коронувавши, пошли до моєї матері.

Фальстаф Який він на вигляд?

Хазяйка Старий.

Фальстаф Що примусило стару поважну людину опівночі покинути ліжко? Може б, я дав йому відповідь?

Принц Генріх Будь ласка, Джеку.

Фальстаф Будь певний: я його вмить спроваджу.
(*Виходить*)

Принц Генріх Присягаюся богородницею, ви прекрасно билися, ти, Піто, і ти, Бардольфе. Видно, ви також лев'ячої породи: покірні інстинктові, ви, й не торкнувшись до принца крові, чкурнули, як зайці. Тьху на вас!

Бардольф Йй-богу, я побіг тільки тому, що втікали інші.

Принц Генріх Ну, скажи по правді, чому такий пощерблений Фальстафів меч?

Піто Та він позубив його своїм запоясником і казав, що присягатиме на чому світ, ніби пощербив меча в бою. Він і нас підбивав на тее.

Бардольф Та ще й вимагав, щоб ми дерезієм потерли собі в носі, аби пішла кров, а тоді замазали нею одежу і клялися, що то кров чесних людей. І зі мною сталося таке, чого вже не траплялося сім літ,— я геть почервонів од такої огидної вигадки.

Принц Генріх О мерзотнику, та ти ще вісімнадцять років тому поцупив келих хересу, був застуканий на гарячому і відтоді примудряєшся червоніти коли завгодно. Ти ж міг орудувати і вогнем, і мечем — а дременує. Який інстинкт штовхнув тебе на те?

Бардольф

(показуючи на своє лице)

Мілорде, ви бачите оці метеори? Помічали ви ці спалахи?

Принц Генріх Помічав.

Бардольф Про що вони, по-вашому, волають?

Принц Генріх Про гарячу утробу й холодний капшук.

Бардольф Про палку вдачу, коли правильно пояснити.

Принц Генріх О ні! Якщо вже тлумачити правильно, то про зашморг.

Входить Фальстаф.

Ось іде сухоребрый Джек, обгризена костомаха. Ну; що там нового, надутий бурдюче? Скільки років ти вже не бачиш своїх колін?

Фальстаф Своїх власних? Генрусику, в твоїм віці я мав стан, не грубший за орлину лапу, і міг легко пролізти крізь перстень з великого пальця оддермена. Але від смутку та злигоднів — прокляття на них! — надимаєшся, як пухир. Що ж до новин, то вони погані. Твій батько послав сюди пана Джона Брєсі. Вранці ти повинен явитися до двору. Бо отой шалений Персі з півночі та валлієць, що киями віддубасив Амамона, зробив Люципера роґоносцем і змусив чорта присягти йому на хресті валлійської алебарди... ну, як же його в лиха звати?

Поймс А, Глендауєр.

Фальстаф Оуєн, Оуєн, саме він... Та ще його зять Мортімер, та старий Нортємберленд, та отой меткий шотландець над шотландців Дуглас, що верхи вилітає на круту гору...

Принц Генріх Це той, що, несучись навскач, влучає на льоту в горобця?

Фальстаф Зараз улучив і ти.

Принц Генріх Краще, ніж він горобця.

Фальстаф Авжеж. Той пройдисвіт — справжнісінький одчайдух; він не накиває п'ятами.

Принц Генріх Чого ж ти, гультіпако, вихваляєш його тут за спритність?

Фальстаф Так то ж він на коні мастак, зозулько моя, а пішаком і кроку не ступить.

Принц Генріх Звісно, Джеку,— через інстинкт.

Фальстаф Нехай через інстинкт. Отож і він прилучився до них. А ще — якийсь Мордек, і з ним — тисяча синіх шапок... Вустер вислизнув цієї ночі. Від тих новин борода твого батька за ніч геть посивіла. Тепер земля стане дешевша за тухлу макрель.

Принц Генріх Виходить, якщо червень випаде гарячий і довго триватиме усібна тяганина, ми зможемо купувати незайманиць копами, мов ті вухналі.

Фальстаф Присягаюся месою, ти, хлопче, говориш правду. Скидається на те, що буде жвавий гендель тим крамом. Але призначся, Генрусику, чи не майнула твоя душа у п'яти? Хіба ж тобі, спадкоємцеві трону, можуть знайтися в цілім світі ще такі запеклі вороги, як оці троє,— дідько Дуглас, гаспид Персі та біс Глендауер? Ну, по правді — не тіпається серце? Жижки не дрижать?

Принц Генріх Нітрохи, правду кажу. Мені бракує твого інстинкту.

Фальстаф Ну, то зачекай до завтра: перепаде тобі на горіхи, нехай лиш з'явиться до батька. Коли любиш мене, подумай, що брехати.

Принц Генріх Тоді вдавай, ніби ти мій батько, і прискіпливо засуджуй мої вчинки.

Фальстаф Я? Охоче. Це крісло буде мені за трон, цей меч — за берло, а подушка — за корону.

Принц Генріх Ослін буде тобі за трон, олов'яний меч за берло золоте, а за коштовну корону — голий череп.

Фальстаф Ну й хай. Якщо в тобі жевріє хоч іскра милосердя, я зможу тебе розчулити. Вточи-но мені келишок хересу, щоб почервоніли очі, хай думають, ніби я плакав. Я ж маю говорити з запалом, на манір царя Камбіза.

Принц Генріх Гаразд. Ось мій уклін вам.

Фальстаф Так. Я починаю промову. Станьте навзбіч, лорди.

Хазяйка Боженьку мій, ото втішно!

Фальстаф Не плач, дружино. Марні сліз потоки.

Хазяйка Ой, який батько! Як важно виставля себе!

Фальстаф Вийдіть, лорди, і королеву виведіть сумну,
Бо слъози тиснуть їй у заставки очей.

Хазяйка Господи Ісусе! Ну, достеменно ж, як оті лицедії,
що на майданах кумедії виставляють.

Фальстаф Цить, моя добра пивна кварта! Цить, моя слив'яночко. Генрусику, мене дивує не тільки те, де ти проводиш час, а й компанія, з якою ти водишся. Правда, ромашка — що її більше топчуть, то пишніше буяє, але молодість тим швидше в'яне, чим більше її марнують. Що ти мій син, це я знаю трохи зі слів твоєї матері, трохи зі своїх міркувань, проте найбільш мене переконують у цьому твій шахрайський погляд і дурнувато відкопилена нижня губа. Якщо ж ти мій син, то вислухай мене: навіщо ти опускаєшся так низько, що на тебе пальцями тикають? Хіба може благословенне сонце покинути небо, стати волоцюгою і їсти порічки? Марне питання! Чи личить синові англійського короля приставати до злодійської ватаги й тягати гаманці? От про що мусимо спитати! Є така речовина, Генрусику, про яку ти чував не раз. У наших краї всяк її знає під назвою «смола». Та смола, як іще стародавні автори казали, бруднить, — так само й компанія, з якою ти знаєшся. Кажу тобі це, Генрусику, не в хмелю, а в слъозах, не на жарт, а на докір, не самими словами, але й смутком душі. Однак у твоїй компанії є один доброчесний муж; я часто помічаю його в твоїм товаристві, та не знаю, як його звати.

Принц Генріх Чи дозволите, ваше милосте, запитати, який він із себе?

Фальстаф Досить показний, їй-богу, милий чолов'яга, хоча трошки опасистий; вигляд у нього веселий, приемні очі й найшляхетніша постава. Показує він десь років на п'ятдесят, а може, і на шостий десяток пішло, їй же богу. Ага, пригадав: зовуть його Фальстаф. Якщо цей чолов'яга розбещеної вдачі, то це тільки зовнішність мене збиває з пуття, бо в очах у нього, Генрусику, — янгольська чистота. Коли дерево пізнають по його плодах, а плоди по дереву, то я заявляю: Фальстаф — людина чесна. Тримайся лише його, а решту прожени. А тепер признавайся мені, шахраю нікчемний, де ти тягався весь цей місяць?

Принц Генріх Хіба ж королі так говорять? Стань на моє місце, а я буду грати короля.

Фальстаф Скидаєш мене з трону? Я дам повісити себе за ноги, ніби кролика або зайця в різникової крамниці, коли ти зробиш це на словах і на ділі бодай наполовину. так урочисто й велично, як я.

Принц Генріх Гаразд. Побачимо. Я вже сів.

Фальстаф А я встав. Панове, будьте нам за суддів.

Принц Генріх Ну, Гаррі, звідки ти явився?

Фальстаф Із Істчіпа, мій світлий владарю.

Принц Генріх До мене дійшли вельми прикрі скарги на тебе.

Фальстаф Владарю, присягаюся власною кров'ю — все брехня.

(До присутніх)

Ну ж я вас і потішу в ролі молодого принца.

Принц Генріх Ще й присягаєшся, зіпсутий хлопчиську? Віднині не дивись на мене! Лиха воля збиває тебе з доброї путі. Тобою оволодів диявол у подобі товстого дідугана. Ти злигався з тією двоногою бочкою. Ну чого ти водишся з отим бурдюком слизу, з тією скринею гидоти, з тією розпухлою водячкою, з тим барилом хересу, з тим лантухом, начиненим кишками, з тим засмаженим менінгтрійським биком, череву якого тріщать од пудингу, з тим поштивим гріхом, з тією сивою негіддю, з тією старою поганню? До чого він здатний? Наливати й жлуктити херес. До чого він ласий, у чому кмітливий? Шматувати й тлити каплунів. У чому вправний? У брехнях. До чого має хист? До шахрайства. В чому гідний зневаги? Геть у всьому. В чому вартий шаня? Ні в чому.

Фальстаф Чи не зволить ваша величність сказати ясніше — кого ви маєте на думці?

Принц Генріх Бридкого дурисвіта, що збиває з плигу молодь, Фальстафа, сивобородого диявола.

Фальстаф Найясніший пане, цей чолов'яга мені по знаку.

Принц Генріх Знаю, що по знаку.

Фальстаф Та якби я сказав, що знаю в ньому більше вад, ніж у собі самому, то сказав би більше, ніж знаю. Що він, на жаль, старий, про те свідчить його сивизна, але що він, сказати, з дозволу вашої величності, людина розбещена, я це рішуче заперечую. Якщо вживати херес і цукор — гріх, то нехай господь змилосердиться над грішником. Якщо бути старим та веселим — гріх, то багато знайомих мені корчмарів смажитиметься в пеклі. Якщо товсті збуджу-

ють огиду, то, **виходить, худючі фараонові корови гідні любові. Ні, мій ласкавий владарю, проженіть Піто, проженіть Бардольфа, проженіть Пойнса, та милого Джека Фальстафа, доброго Джека Фальстафа, вірного Джека Фальстафа, безстрашного Джека Фальстафа, хай і старого, а хороброго, не проганяйте з товариства вашого Генріха. Прогнати пухкенького Джека — це означає прогнати увесь світ...**

Принц Генріх Я його таки прожену.

Стук у двері. **Хазяйка, Френсіс та Бардольф виходять. За хвильку вбігає Бардольф.**

Бардольф Мілорде, ох, мілорде! Шериф із цілою зграєю стражників гримає в браму.

Фальстаф Забирайся геть, негіднику. Треба закінчити гру. Я маю ще багато сказати на захист Фальстафа.

Входить хазяйка.

Хазяйка О пресвята мати божа! Мілорде, мілорде!

Принц Генріх Ай-яй-яй! Чорт примчався на смичку! В чім річ?

Хазяйка Шериф із цілим загоном уже під дверима; вони пориваються обшукати весь дім. Чи впустити їх?

Фальстаф Чуеш, Генрусику? Ніколи не називай кусника щирого золота шматком черепка. Ти ж справжній бовдур, хоча й виглядаєш на мудрого.

Принц Генріх А ти виглядаєш на справжнього боягуза, навіть без своїх інстинктів.

Фальстаф Заперечую твоє головне тлумачення. Якщо ти знехтуєш шерифа — чудово, а ні — хай заходить. Коли я, їдучи на возі до шибениці, не зумію триматися гідно, як і кожен сміливець, то до біса все мое виховання! Сподіваюся, що зашморг задушить мене так само швидко, як і будь-кого.

Принц Генріх Іди сховайся за ширму. А ви всі забирайтеся на гору. Ну, шановне товариство, тепер поведіться статечно, як люди з чистим сумлінням.

Фальстаф Колись були в мене і статечний вигляд, і чисте сумління, але термін їхньої чинності скінчився, а тому краще мені здиміти.

Всі, крім принца Генріха і Піто, виходять.

Принц Генріх Кличте шерифа.

Входять шериф і візник.

Ну, що вам потрібно від мене, шерифе?

- Шериф* Ох, вибачте, мілорде. В цьому домі
Непевні люди скрились од погоні.
- Принц Генріх* Які ж то люди?
- Шериф* З них один, мілорде,
Відомий всім — такий собі огрядний,
Нівроку жирний...
- Візник* Ніби купа смальцю.
- Принц Генріх* Запевнюю: його немає тут.
З дорученням він посланий моїм,
Але даю вам слово, що на завтра
В обідню пору я його пришлю,
Хай відповідь чи вам, чи там кому
За вчинки, що привинені йому.
А зараз прошу вас, шерифе, вийти.
- Шериф* Вже йду, мілорде. В двох панів оце
Вночі заграбували триста марок.
- Принц Генріх* Все може бути. Як він пограбував їх,
То й відповідь за злочин. Прощавайте.
- Шериф* Добраніч, пане, вам.
- Принц Генріх* Чи не слухніше
Сказати б: «Доброго вам ранку?»
- Шериф* Справді:
Бо вибило, мабуть, давно вже другу.

Шериф і візник виходять.
- Принц Генріх* Всім по знаку товстий негідник цей,
Так само, як собор Павла святого.
Поклич його.
- Піто* Фальстафе, гов! Він спить за ширмою, неначе
вбитий, і хропе, як той кінь.
- Принц Генріх* Чуєш, як важко він дихає? Обшукай у нього ки-
шені.

Піто обшукує.

Що знайшов?
- Піто* Якись папірці та й тільки, мілорде.
- Принц Генріх* Що там за папірці? Читай!

Піто

(читає)

«А ще каплун — два шилінги й два пенси. А ще підлива — чотири пенси. А ще два галони хересу — п'ять шилінгів вісім пенсів. А ще анчоуси й херес після вечері — два шилінги шість пенсів. А ще хліб — півпенса».

Принц Генріх Ну й почвара! Всього на півпенса хліба до такого моря хересу. Решту папірців заховай. Прочитаємо на дозвіллі. Не займай його. Хай спить до світанку. Вранці я мушу з'явитися до двору. Ми всі маємо вирушити на війну. Я призначу тебе на пристойну посаду, а цього тлустого негідника спроваджу в піхоту, бо знаю, що на двохсотому кроці його чекає смерть. Гроші з лихвою повернуть пограбованим. Узавтра вранці приходь до мене, а тим часом бувай.

Піто Бувайте, мій ласкавий принце.

Виходять.

ДІЯ ТРЕТЯ

СЦЕНА I

Бангор. Кімната в домі архідиякона.

Входять Готспер, Вустер, Мортімер і Глендауер.

Мортімер Обіцянки прекрасні, друзі певні,
Такий початок успіх нам віщує.

Готспер Прошу сідати, лорде Мортімере,
І ви, Глендауер, кузене мій,
І ви, мій дядьку Вустере, сідайте.
Прокляття! Карту я забув.

Глендауер Ба ні,
Вона ось тут. Сідайте, Персі.
Присядьте, любий Готспере. Коли
Звертається отак до вас Лайнкастер,
Він полотніє і, зітхнувши тяжко,
Бажає вам скоріше бути на небі.

Готспер А вам у пеклі, тільки-но зачує
Глендауера ймення грізне.

Глендауер Проте йому я дорікати не можу.
Коли родився я, весь небозвід
Скопирсували знаки лиховісні,
І полум'я жухтіло, і земля
До глибини, мов боягуз, дрижала.

Готспер Так самісінько було б і тоді, коли б у вашої мами
окотилася кішка, а ви б і зовсім не з'явилися на світ.

Глендауер Кажу:
Коли родився я, земля тремтіла.

Готспер А я кажу: земля в такому разі
Удачі не моєї, як вона
Від страху затремтіла перед вами.

Глендауер Палало небо, і земля дрижала.

Готспер Та то земля тремтіла, налякавшись
Вогню небес, не вашої появи.
Зчаста в природі зніченій буває
Буяння дивне, і земну утробу
Судомлять замкнені вітри, що раптом
Звільнитися запрагнуть, і тоді
Прабабку нашу землю так трясуть,
Що з грюком валяться старі собори,
Порослі мохом вежі кам'яні.
Отож, коли родились ви, земля,
Уже підтоптана-таки, нівроку,
Тряслася так, страждаючи від корчів.

Глендауер Кузене мій, не від усіх терплю
Я заперечення. Дозвольте знову
Сказати вам: коли родився я,
В огненних небесах з'явилися знаки,—
Втікали кози з гір, і на полях
Налякана ревля худоба. Так
Знаменням значено мою появу,
І плин всього життя мого засвідчив:
Я долі незвичайної посланець.
В краю, де бурхають морські вали,
В Шотландії, і Англії, й Уельсі
Хто б міг мене своїм назвати учнем?
Когось із смертних назовіть, хто б міг
Зі мною йти важким шляхом мистецтва
Чи в мудрості зрівнятися зі мною.

- Готспер* Гадаю, в світі не знайти людини,
Що по-валлійськи краще б говорила
За вас. Проте обідати пора.
- Мортімер* Ну, досить, Персі! Не доводь до шалу.
- Глендауер* Я можу духів виклика́ть з безодні.
- Готспер* Я можу теж, і всякий тее зможе.
Та чи вони на виклик той прийдуть?
- Глендауер* Я можу вам, кузене, показати,
Як правувати навіть чортом.
- Готспер* А я тебе — як чорта посоромить:
Кажі лиш правду — і присяде він.
Як маєш силу — то поклич його, —
Мені доставе сил його прогнати.
Правдивий будь усе життя — і вкинеш
Таки у сором і самого чорта.
- Мортімер* Ну, досить з вас тих балачок нікчемних.
- Глендауер* Вже тричі Генріх Болінгброк ставав
Чолом на прю зі мною, і щоразу
Я гнав його з Уайських берегів,
Із Северну піщаного: він, босий,
В сльоту тікав назад.
- Готспер* В сльоту, ще й босий?
І як це він не підхопив там трясці?
- Глендауер* Ось карта. Як нам поділити землі,
Троїстої тримаючись угоди?
- Мортімер* Архидиякон поділив країну
На рівні три частини: аж від Тренту
І Северну на схід і південь край
Мені приділений. А весь Уельс
Од Северну того ж таки на захід
І простір цей родючої землі
Глендауеру в руки переходить.
Тобі ж, ласкавий мій кузене, буде
Та область, що північніше від Тренту.
Вже в трьох примірниках угоду нашу
Написано. Бракує лиш печатки.
Це нині зробимо. А взавтра, Персі,
І я, і ти, і добрий лорд наш Вустер
Рушаєм в Шрусбері, як то раніше
Було домовлено, щоб там зустріти
Твого батька і шотландське військо.

Глендауер, мій тесть, ще не готовий,—
Та нам його підмога знадобиться
За тижнів два.
(До Глендауера)

Тим часом зберете ви
Своїх васалів, друзів і сусідів.

Глендауер До вас, панове, я раніш прибуду
І ваших привезу дружин, яких
Ви крадькома залишити повинні,
Інакше ціле море сліз гірких
Вони проллять, розстаючись із вами.

Готспер Погляньте, як ріки цієї вигин
Відрізує од володінь моїх
Півмісяць велетенський, добрий шмат
Найкращої землі. Я в цьому місці
Трент перегороджу, і срібні води
Він руслом понесе струнким. Тоді
Не стане й сліду звивини тієї,
Що відтина найкращі землі в мене.

Глендауер Не стане сліду? Ні! Тектиме руслом,
Як і текла, вода.

Моргімер Але ж погляньте:
Як плин ріки відтяв з мого боку
Шматок землі. Він коштом втрат моїх
Примножить ваш здобуток.

Вустер Та ж, утявши
Загатою, при незначних видатках,
Північний ріг, ми втрату відшкодуем,
І потече собі рівенько Трент.

Готспер Так і зроблю,— це дещицю потягне.

Глендауер Не хочу я, щоб течію міняли.

Готспер Не хочете?

Глендауер Не буде так!

Готспер Хто може
Заборонить мені?

Глендауер А хоч би я!

Готспер Не зрозумів. Валлійською скажіть.

Глендауер Не згірш за вас англійську мову знаю,
Бо при дворі англійському зростав.

Ще хлопцем поскладав я там для арфи
Пісень чимало гожих, вашу мову
Прикрасив я і збагатив. А от
Заслуг таких за вами не помітно.

Готспер Авжеж. І з того щиро я радію.
Скоріш волю кошням нявчати,
Аніж балади базграти нікчемні,
Я ладен слухати, як гримотить
Свічник із міді чи риплять колеса
Немазані, бо навіть їхній скрип
Такої не наб'є мені оскоми,
Як пісеньки солодкі: всі вони —
Трюхикання кульгавої шкапини.

Глендауер Ну, що ж! Як хочеться, відводьте Трент.

Готспер Мені те байдуже. Утричі більше
Я другу вірному віддам землі.
Коли ж ідеться про торги, нізащо
Йї на волосок не поступлюсь. Ну, як?
Угода вже готова? То рушаймо.

Глендауер Ніч місячна, тож можемо рушати.
Я писаря поквалю й підготую
Жінок до прикрого прощання з вами.
Боюсь за розум я дочки своєї, —
Вона ж без тями Мортімера любить.
(*Виходить*)

Мортімер Фе, Персі! Тестю мойому перечиш!

Готспер А що я вдію? Він мене дратує
Варняканням про мишу та мураха,
Про сонного Мерліна вішування,
Про змія лютого й безхвосту рибу,
Про хворого орла, круків безперих,
Лежачих левів, борканих грифонів
Чи леопардів здіблених в гербах.
Від тих дурниць і очманіти можна.
Останню ж ніч, повір, годин із дев'ять
Перераховував чортів імення,
Яких собі на побігеньках має.
«Гм, гм!», «Егеж», «А далі що?» — я мимрив,
Не слухаючи; їй же богу, він
Нудний, мов те захльостане шкаписько
Або сварлива жінка. Дим у хаті —
І то приємніший. Волю жити

У вітряку на сирі й часникові,
Ніж їсти ласощі в хоробах пишних
І слухати базікання його.

Мортімер Людина він, їй-богу, варта шани,—
Начитаний, у тайнощі науки
Посвячений, хоробрий, ніби лев,
Поштивий теж, а щедрості у нього —
Що й Індії копальням не зрівнятись.
Чи навпростець сказати тобі, кузене?
Твою натуру широко він шанує,
Коли ж, бува, наперекір ідеш —
Приборкує свій шал. Повір мені,
Нема людини в світі, що, розпідкиши
Його, як ти, не заплатила б гірко.
Благаю, друже мій, не зловживай тим.

Вустер Мілорде, й справді, надто ви свавільні.
Відколи тут, ви тільки й силкувались
Ввірвати терпець Глендауеру. Треба
Загладити б оту свою провинку.
Свавілля часом свідчить про відвагу,
Шляхетний рід — звеличуючи й вас,—
Та часто виявляє і брутальність,
Брак виховання, влади над собою,
Погордливості, зневагу та пиху.
А вади ті в шляхетної людини
Відштовхують усіх, уймають честі,
Шанобу й гідність зводять нанівець.

Готспер Оце наука! Вмить я захопив
Манери благородні. Ось іде
Жіноцтво наше. Час уже прощатись.

Входять Глендауер із леді Мортімер
і леді Персі.

Мортімер Для нас смертельна прикрість, що не вмієм
Я по-валлійськи, жінка — по-англійськи.

Глендауер Дочка моя все плаче, розлучатись
Не хоче з вами. Рветься на війну.

Мортімер Скажіть, що тітка Персі і вона
До нас прийдуть в вашому обозі.

Глендауер каже щось леді Мортімер валлійською, вона відповідає тією самою мовою.

Глендауер Вона в розпуці. О, яка примхлива!
Угамувать її ніхто не зможе.

Леді Мортімер каже щось чоловікові валлійською.

Мортімер Я розумію погляд твій, кохана.
Валлійська мова чарівна, що лине
З очей заплаканих, мені знайома.
Лиш почуття незручності мені
Не дозволяє відповісти нею.

Леді Мортімер каже щось чоловікові валлійською.

Обом нам зрозумілі поцілунки,
І мова та до серця нам. Проте
Не знатиму я відпочинку, поки
Валлійської цілком не опаную.
В твоїх устах вона така солодка,
Як спів любовний, що його в альтанці
Виводить по ночах цариця фей
Під звуки лютні.

Глендауер Коли розстанетесь, то й тяму втратить.

Леді Мортімер знову каже щось валлійською.

Мортімер

(до дружини)
Невіглас я у тім.

Глендауер Вона вас просить,
Щоб на комиш м'який ви прилягли,
Ій на коліна голову схиливши,
І любої вона вам заспіває.
А бог спання, злетівши на повіки,
Ввілле у кров розслаблення солодке,
Що ніби грань поміж явою й сном,
Так само, як і грань між днем і ніччю —
Година рання, перед тим, як вимчать
На небеса вогнисті коні сонця.

Мортімер Від серця щирого радий я слухать.
Тим часом і угоди перепишуть.

Глендауер Хай ті музики, що заграють вам,
За сотні миль ширяють у просторах,
Та враз сюди прилинуть. Наслухайте ж.

Готспер Іди, Кет, сюди. Ти чарівна, коли лежиш. Іди ж
хутчій, іди. Дай покладу голову тобі на коліна.

Леді Персі Вгамуйсь, гусаче легковажний!

Лине музика.

Готспер Диявол, видно, тямить і валлійську,
Недарма ж норавливий, як валлієць.
Клянусь, музика з нього пречудовий.

Леді Персі Тоді ти мусиш бути вельми музикальний,
бо й тобою завжди правують якісь норови. Лежи тихо, ти, розби-
шако, леді співатиме валлійською.

Готспер Я волів би слухати, як моя сука Леді вие по-
ірландськи.

Леді Персі Ти хочеш, щоб я дала тобі по шії?

Готспер Ні.

Леді Персі Тоді не верзи казна-чого.

Готспер О ні. Це жіноча вада.

Леді Персі То йди з богом.

Готспер У ліжко валлійської дами?

Леді Персі Що ти сказав?

Готспер Цить! Вона співає.

Леді Мортімер співає валлійської пісні.

Ти мусиш також заспівати.

Леді Персі Не буду, їй-бо, не буду.

Готспер Гм. «Їй-бо, не буду». Серденько моє, ти божишся,
як цукерникова жінка: «їй-бо, не буду», «бодай я луснула», «не при-
веди, мати божа», «допоки сонця й світу».

Квітчаста ця божба дає підстави
Гадать, що ти із Фінсбері околиць.
Божися, Кет, як личить справжній леді,
Про вишуканість дбай, а те «їй-бо»
Залиш купчихам у барвистих сукнях
Та ще прикажчикам в недільних шатах.
Ну, заспівай же, любя.

Леді Персі Ні, не хочу.

Готспер Бо, мабуть, гадаєш, ніби в тому найпевніша прик-
мета кравця чи птахолова? Години за дві, коли підготують угоду,
я вирушу. Якщо захочеш, приходь до мене.

(*Виходить*)

І думаю знайти прощення ваше
При широму моєму каятті.

Король Генріх

Хай бог тебе простить. Одначе, Гаррі,
Дивуюся, як міг ти занедбати
Пориви горді прадідів твоїх:
Брутальністю ти втратив місце в раді,
Де брат молодший заступив тебе,
Немилий став серцям двірських і принців
Моеї крові. Всі надії давні,
Що я на тебе покладав, розбив ти.
І кожен, як пророк, мені тепер
Твоє падіння провіщає. Сину,
Якби і я особою своєю
Так щедро удостоював усіх,
Ганьбив себе гультяйським товариством,
Громадська думка тая, що стелила
Мені до трону шлях, напевно б,
Колишньому монархові своєму
Зосталась вірною, мене в безслав'я,
На поглум людям кинувши довічний.
Отож з'являвся рідко я на люди,
Будивши захват, мов ясна комета.
«Це він»,— шептали дітям матері,
А інші: «Де? Котрий з них Болінгброк?»
Я шанобливість викрав у небес,
І у таку покірливість прибрався,
Що всі серця до мене прихилились.
Мою появу криками вітали
В присутності й законного монарха.
Мій образ завжди був новий і свіжий;
Повсюди він захоплення будив,
Мов риза папська. І що рідше я
Виходив між людей, то більшим святом
Була моя поява довгождана.
А вітрогон король ганяв повсюди
В гурті гульвіс, пустих, нікчемних блазнів,
Що, спалахнувши хворостом, згорають.
Так гідність він і королівську велич
Плямуючи у тлумищі блазенським,
На поглум виставляв ім'я монарше.
Зневаживши свій сан високий, він
Став посміховиськом для безбородьків —
Король став ціллю для хлоп'ячих кпин.
Завсідник вулиць, юрбам велелюдним

Намуляв очі, бо вони, щоденно
Аж до переситу той мед лизавши,
Наїлися і згидували ним,—
Авжеж: чого занадто — не смакує.
Король, щодня очам людським доступний,
Уже скидався на зозулю в червні:
Його і чули, та ніхто не бачив.
На нього кидали байдужий погляд.
Вже захвату не викликав король,
Який вселяє велич, ніби сонце,
Що тільки зрідка зір милує нам.
І сонно вже, повіки опустивши,
Йому в лице похмуρο поглядали
Із виразом якимсь немов ворожим.
Наситилися виглядом його!
Ти, Гаррі, теж стоїш на тій дорозі.
Ти царствені утратив привілеї,
Із покидьками накладавши. Нині
Для всіх очей твій вигляд осоружний,
Лише мої тебе, як завше, прагнуть,
Але й вони вже мимохіть осліпли
Від ніжності безглуздої до тебе.

Принц Генріх

Ласкавий мій владарю, я надалі
Самим собою буду.

Король Генріх

Отаким,
Як нині ти, в ту пору Річард був,
Коли ми, з Франції вже повернувшись,
До Ревенсперга прибули. А я
Такий був, як сьогодні Гаррі Персі.
Клянусь душею й скипетром своїм,
Корони він гідніший, аніж ти.
Без вигляду найменшого на право
Поля країни військом загатив він.
Супроти хижої пашеки лева
Назад не ступить. І хоча за тебе
Не старший він роками, а проте
Єпископів поштивих, лордів літніх
Веде в кривавий бій, на люту січу.
І слави він безсмертної зажив,
Коли змагався з Дугласом славетним.
Хоробрістю, нестримним шалом Дуглас,
В боях прославившись, хвалою вкрив
Своє ім'я навіки і здобув
Звання найпершого із полководців

У всіх краях, що визнають Христа.
Той Готспер, Марс отой у пелюшках,
Дитина-лицар, Дугласа аж тричі
Розбив, ба навіть полонив його,
Великого, і, відпустивши бранця
Без викупу, знайшов у ньому друга,
Щоб нині мир зухвало зруйнувати
І розхитати наш могутній трон.
Що скажеш ти? Нортемберленд і Персі,
Архієпископ Йорку превелебний
Та Мортімер із Дугласом отим,
Уклавши спілку, стали проти нас!
Та що я, Генрі, скаржуся тобі
На ворогів своїх, коли ти сам —
Найближчий і запеклий ворог мій?
Можливо, й ти із підлого страху,
Улігши примхам, нахилам ганебним,
Як ниций найманець, поплічник Персі,
На батька здіймеш меч і псам облесним
Годити будеш, ворогам моїм,
Щоб довести їм власне звиродніння.

Принц Генріх

Ви так не думайте, цього не буде!
Хай бог простить того, хто, володарю,
Прихильність вашу відвернув од мене!
Я все спокутую лиш кров'ю Персі
І після битви першої насмілюсь
Сказати з гордістю, що я ваш син.
Тоді, одягнений в криваві шати,
З лицем, закритим маскою, у крові
Я змию з кров'ю і ганьбу свою:
В той самий день хоробрий Гаррі Готспер,
Пестун улюблений звитяг і слави,
Уславлений, відомий всюди лицар,
Віч-на-віч стане у бою смертельнім
З твоїм не знаним досі Гаррі. Хай
Шолом його стократ вінчає слава!
Нехай ганьба подвійна упаде
На голову мені, та час проб'є,
І змушу я північного зухвальця
Змінити славу на мое безчестя.
Бо Персі, владарю,— мій управитель,
Який для мене урожай збирає
Звитяг славетних. Я такого звіту
Запрагну в нього, що віддасть мені

Усю хвалу, найменшу крихту честі,
А ні, то з серця я мечем дістану,
Чого він не віддасть. Я в тім, державцю,
Вам присягаю іменем господнім.
Як з ласки божої усе справдиться,
Благаю в вас цілющих ліків, батьку,
На давні болячки ганьби моєї.
А ні — покриє смерть усі борги.
І я сто тисяч раз помру скоріше,
Аніж обітницю на волосок порушу.

Король Генріх У цьому смертний вирок для ста тисяч
Повсталих зрадників. За це тобі
Моя довіра, Генрі, й повновладдя.

Входять Б л е н т.

Що скажеш, Бленте? Бачу, ти спішив.

Блент Так. Я спішив, бо дуже пильна справа.
Лорд Мортімер, шотландець, сповістив,
Що Дуглас із повстанцями з'єднався
Під Шрусбері десятого числа.
Якщо тривка з'єднала їх угода,
То небезпеки грізної такої
Ніколи ще не відала держава.

Король Генріх Уже п'ять днів, як ми про те дізнались,
Тож граф Вестморленд, з ним і син мій, Джон
Ланкастерський, вже рушили в похід.
Ти ж виступиш у середу, мій Гаррі,
А ми — в четвер. У Бріджпорті з'єднаймося,
Ти через Глостершір ітимеш, Гаррі.
Мій розрахунок: за дванадцять днів
Зібрати мусиш в Бріджпорті всі сили.
Вперед! Ні хвильки марнувать негоже,—
Вона вможливить успіхи ворожі.

Виходять.

С Ц Е Н А 3

Істчп. Корчма «Кабаняча голова».

Входять Фальстаф і Бардольф.

Фальстаф Чи не почав я, Бардольфе, ганебно підупадати на
здоров'ї після нашого останнього діла? Хіба ж я не тану, не сохну.
Поглянь, шкіра на мені обвисла, як широка сукня на старій бабі.

Я зморщився, мов печене яблуко. Ні, пора мені покаятись і то чим скорше, поки ще на мені втрималося трохи м'яса, бо так можна погубити й душу, а тоді не вистачить сили на покаяння. Нехай я стану стручком перцю, пивоварською шкапою, коли давно вже не забув, який вигляд має всередині церква! А все компанія, лиха компанія довела мене до згуби.

Бардольф Сер Джоне, ви так побиваєтеся, що довго вам не протягнуть.

Фальстаф Авжеж. До того йдеться. Ну, заспівай мені якоїсь сороміцької, розвесели старого. Колись у мене були шляхетні нахили, які личать благородній людині, був я досить цнотливий, божився зрідка, грав у кості не більше як сім разів на тиждень, навідував непутящі дома не частіше одного разу на чверть години, повертав борги три чи, може, й чотири рази, жив добре, тримаючись певних меж. А тепер живу безладно і вийшов за будь-які межі.

Бардольф Ваша правда, ви, сер Джоне, так роз'їхались, що вийшли за будь-які межі. За будь-які розумні межі, сер Джоне.

Фальстаф Виправ свою пику, тоді я виправлю своє життя. Ти — наше судно з повішеним на кормі ліхтарем — своїм завжди червоним носом. Ти — лицар Запаленої Лампи.

Бардольф Мое лице, сер Джоне, не чинить вам жодної кривди.

Фальстаф Ані найменшої, клянусь. Воно мені навіть на добрий ужиток, як декому вигляд черепа або *memento mori* *. Коли б не кинув оком на твою мармизу, так і згадаю про пекельний огонь, про того багатія, котрий за життя завжди вбирився в пурпур і там у своїх шатах тевер палахкотить і палахкотить. Якби у тебе бодай на шеляг було чесноти, я присягався б твоєю пикою на такий манір: «Присягаюся цим вогнем, що уособлює господнього янгола!» Тільки ж ти пропаща людина, і якби не полум'я на твоїй тварі, ти був би сином бездонного мороку. Нехай гроші стануть сміттям, якщо тієї ночі, коли ти ганяв по Гедсхїлу за моїм конем, я не подумав, що то блудний вогник або вогненна куля. Таж ти безперервна смолоскипа процесія, нескінченний фейерверк радощів. Я заощадив тисячу марок на смолоскипах та свічках, коли разом із тобою тинявся по ночах від шинку до шинку. Але за ті гроші, що я витратив тобі на вино, можна було б накупити куди більше свічок у найдорожчих крамницях Європи. І я ось уже тридцять два роки підтримую вогонь у цій саламандрі — хай мені господь за те відплатить.

* Пам'ятай про смерть (лат.).

Бардольф А бодай вам! Хотів би я, щоб моє лице попало у ваше череві!

Фальстаф Не приведи господи — я сконав би від печії.

Входить хазяйка.

Ну, як діла, пані курочко? Чи взнала, хто витрусив мої кишені?

Хазяйка Ой, сер Джоне! Вигадаєте отаке, сер Джоне! Чи то б я тримала у своїм домі злодіїв? Що вже я розшукувала, що вже ми з чоловіком допитували кожного живого, кожного хлопчину, кожного служника! І волосинки не пропадало в нашому домі.

Фальстаф Брешеш ти, хазяечко! Бардольф голився тут і розгубив багато волосинок. А я присягаюся, що мою кишеню витрусили. Теревень мені отут, бабо, теревень!

Хазяйка Що? Цебто я, по-вашому, баба? Ви не дуже розпускайте язика. Та мене зроду-віку ніхто так не взивав у моїй господі!

Фальстаф Стули губи! Я добре тебе розкусив.

Хазяйка Ба ні, сер Джоне. Ви ще не знаєте мене, сер Джоне. А от я знаю вас, як облуженого, сер Джоне. Ви багато винні мені, сер Джоне, і тепер не кашука розв'язуєте, а язика, щоб скласти вино на мене і не платити боргів. Я ж купила вам дванадцять сорочок, щоб мали чим голого хребта прикрити.

Фальстаф Із сирового полотна, з домашніх кросен. Я віддав їх пекарницям, і вони пустили їх на сита.

Хазяйка Ба ні ж! Кажу, як чесна жінка: то було справжнісіньке голландське полотно по вісім шилінгів за лікоть. А ще винні ви мені, сер Джоне, за з'їдене та випите. Крім того, я вам позичила двадцять чотири фунти.

Фальстаф

(показуючи на Бардольфа)

І він користався з того — хай він і платить.

Хазяйка Він! Та він старець, у нього в кишенях вітер свище.

Фальстаф Він — старець? Глянь на його лице. Хто ж тоді багач, як не він? Хай накарбує монет із свого носа, зі своїх щік. Я не заплачу жодного шеляга. Ви що — за дитину мене маєте? Не можна в твоїм шинку задрімати ані на хвильку — вмить витрусять кишені. У мене поцупили тут дідівського персня, що коштує сорок марок.

Хазяйка Милий боже! Я на власні вуха, вже й не пам'ятаю скільки разів, чула, як принц казав, що той перстень — мідний.

Фальстаф Що ти варнякаеш? Твій принц — йолоп і шахрай. Насмілився б він бевкнути отаке при мені, я відшмагав би його, як паршивого пса.

Маршовим кроком входять принц Генріх і Поїнс. Фальстаф з удаваною ласкавістю метнувся їм назустріч, приклавши до губ кийка, ніби дудочку.

Ну, що, голубчику? Он яким вітром повіяло! Невже і нам усім доведеться марширувати?

Принц Генріх Еге ж, скованими попарно, як у Ньюгетській тюрмі.

Хазяйка Прошу вас, мілорде, звольте мене вислухати.

Принц Генріх Що ти хочеш мені сказати, пані Спритлі? Як почувається твій чоловік? Він мені до вподоби — чесна людина.

Хазяйка Мій ласкавий принце, вислухайте мене.

Фальстаф Та ну її к бісу. Послухай лишень мене.

Принц Генріх Що скажеш, Джеку?

Фальстаф Коли я вчора задрімав он там, за ширмою, мені повивертали кишені. Ця корчма обернулася на дім розпусти, на кубло злодійське.

Принц Генріх Що ж у тебе пропало, Джеку?

Фальстаф Чи повіриш, Генрусику? Три, а може, й чотири банкноти по сорок фунтів кожен, а крім того, ще й дідівський перстень із печаткою.

Принц Генріх Марничка, й восьми пенсів не варта.

Хазяйка Те ж самісіньке і я йому сказала, мілорде, та ще сказала, що чула тее із уст вашої милості. А він, пика його непарена, давай узивати вашу світлість усякими словами, та ще й нахвалявся віддубасити вас.

Принц Генріх Що? Такого не може бути!

Хазяйка Коли це брехня, то нема в мене ні чесності, ні правдивості, ані жіночої скромності.

Фальстаф У тебе не більше чесності, ніж соку в засушеній сливці, у тебе правдивості, як у викуреного лиса, а щодо твоєї жіночої скромності, то супроти тебе Дівка Маріанна з танцю «морріс» — шерифова дружина. Забирайся геть, очмано!

Хазяйка Яка я тобі очмана? Яка?

Фальстаф А така, що не приведи боже.

Хазяйка Ніяка я, слава богу, не очмана! Закарбуй тее собі на носі. Я жінка статечного чоловіка, а ти, хоч величаєш сам себе лицарем, а паскуда, коли взиваєш мене такими словами.

Фальстаф Ти не тільки жінка, а ще й тварюка, коли насмілюєшся заперечувати мені.

Хазяйка Яка я тобі тварюка?

Фальстаф Яка тварюка? Видра!

Принц Генріх Видра, сер Джоне? А чому саме видра?

Фальстаф А тому, що вона ні риба, ні м'ясо; і чоловік не знає, з якого боку до неї підступити.

Хазяйка Безсовісна ти людина, коли отаке патякаєш,— ти, як і всякий чоловік, добре тямиш, із котрого боку до мене підступати. Ну ж і брехун!

Принц Генріх Твоя правда, хазяйко,— він безсоромно набріхує на тебе.

Хазяйка Він і вас оббріхує, мілорде,— оце якось казав, ніби ваша величність винні йому тисячу фунтів.

Принц Генріх Що, я винен тобі тисячу фунтів?

Фальстаф Тисячу фунтів, Генрусику? Ні, цілий мільйон! Адже твоя любов варта мільйона, а ти винен мені свою любов.

Хазяйка А ще він насмілювався взивати вас, мілорде, йолопом і нахвалявся віддубасити вашу високість.

Фальстаф Бардольфе, чи казав я щось таке?

Бардольф Таки казали, сер Джоне.

Фальстаф Еге ж, коли він казав, що перстень мій мідний.

Принц Генріх А я ще раз кажу: він мідний. Ану, чи насмілишся ти зробити, як нахвалявся?

Фальстаф Е, знаєш, Генрусику,— якби ти був звичайний смертний, я б таки насмілювався; але ж ти принц, і я боюся тебе, як рику левеняти.

Принц Генріх А чому не як лева?

Фальстаф Як лева належить боятися самого короля. Невже б я став боятися тебе, як твого батька? Е, ні! Інакше — хай лусне мій пояс.

Принц Генріх Коли б таке сталося, твоє черево обвисло б до самих колін. У ньому, гультапако, не зосталося місця ні для вірності, ні для правди, ні для порядності,— самі кишки й потрух. Звинувачувати порядну жінку у вивертанні кишень! Ах ти лобуряко,

безстидна твоя пика! Назви мене послідушим негідником, як у твоїх кишенях було що-небудь, окрім корчемних рахунків, адрес борделів та кількох копійчаних льодяників від ядухи. Іншого сміття там не буває. І все-таки ти стоїш на своєму і не хочеш відмовитись од брехні? Тобі й не соромно?

Фальстаф Слухай, Генрусику. Ти ж знаєш, що Адам упав ще тоді, коли повсюдно панувала цнота, то як не спіткнутися горопашному Джекові Фальстафу в наш споганений вік? Ти ж бачиш — плоті у мене більше, ніж в інших людей, то й слабості в мене більше. Отже, признаєшся, що це ти витрусив мої кишені?

Принц Генріх На те скидається.

Фальстаф Господине, я тобі прощаю. Тепер іди, готуй сніданок, люби свого чоловіка, наглядай за слугами, піклуйся про гостей. Як по-розумному, зі мною завше можна поладнати. Бачиш, я вже зовсім угамувався. Прошу тебе, іди з богом!

Хазяйка виходить.

Ну, Генрусику, що нового при дворі? Як, хлопче, справи з грабунком? Усе вляглося?

Принц Генріх О моя мила яловичино, я завжди мушу бути твоїм янголом-охоронцем. Гроші купцям повернено.

Фальстаф Не люблю повертати грошей. Подвійна праця.

Принц Генріх Я помирився з батьком. Тепер маю силу робити що захочу.

Фальстаф Ну, то найперше пограбуй скарбницю.

Бардольф Утніть, мілорде, цю штуку.

Принц Генріх Я тобі, Джеку, виклопотав місце в піхоті.

Фальстаф А я волів би в кінноту. Де б мені підшукати спритного крадія, такого собі затятого злодюгу років двадцяти двох? До зарізу потребую грошей. Слава богу, ці бунтарі не чіпають нікого, крім порядних людей. Хвала й шана їм за те.

Принц Генріх Бардольфе!

Бардольф Слухаю, мілорде.

Принц Генріх Вези цього листа моему брату,
Ланкастерському принцу Джону,
А лордові Вестморленду — цього.

Бардольф виходить.

На коней, Пойнсе! Мусимо ще нині
До полудня покрити тридцять миль.

Пойнс виходить.

Ти ж, Джеку, жди на мене взавтра
Пополудні о другій в Темпел-Голі.
Дістанеш там призначення своє,
Наказ і гроші на потреби війська.
Палає край. Шуга високо ворог.
Нам чи йому — комусь упасти в порох.
(*Виходить*)

Фальстаф Слова чудові! О чарівний світ!
Хазяйко, снідати! Як жаль, що ми
На барабан не обернем корчми!
(*Виходить*)

ДІЯ ЧЕТВЕРТА

СЦЕНА I

Повстанський табір під Шрусбері.

Входять Готспер, Вустер і Дуглас.

Готспер Прекрасно сказано, шотландцю славний!
Якби за лестощі не брали правду
В наш витончений вік, то ви б дістали
Хвалу, якої ще не сподобився
У наші дні ані один герой.
Створителем клянуса, я не схильний
До лестощів, солодкі язики
Гидкі мені,— однак у серці в мене
Ви найпочесніше посіли місце.
І ці слова, будь ласка, перевірте.

Дуглас Ви доблесті король! а щодо мене,
То на землі нема такого мужа,
З яким віч-на-віч я б не став до бою.

Готспер Таким і будь. Гаразд.

Входять гонець із листом

Що там за лист?

(До Дугласа)

Я можу тільки дякувати вам.

Гонець Од батька вашого.

Готспер Від батька лист?

А сам чому він досі не приїхав?

Гонець Не зміг. Він саме тяжко занедужав.

Готспер Прокляття! У таку гарячу пору
Надумався хворіти! Хто ж очолив
Його війська? Хто їх веде сюди?

Гонець На те не я, а лист вам відповідь.

Вустер Скажи — невже прикутий він до ліжка?

Гонець Днів за чотири до мого від'їзду
Його звалило. В час, коли рушав я,
За нього вельми лікарі боялись.

Вустер Волів би я, щоб спершу наші справи
Оклигали, а потім він хворів.
Його здоров'я нині, як ніколи,
Нам дороге.

Готспер Тепер злягти! Хворіти!
Він справу нашу просто в серце вразив
Недугою своєю, що охопить
І табір наш. Виправдується він,
Мовляв, через хворобу не спромігся
Прибічників зібрати, а на когось
Покластися в такій важливій справі —
То небезпечна річ. Однак сміливо
Дає пораду пробувати щастя
З малими силами, бо вороття
Немає нам — адже про нашу змову
Донесено вже, певно, королю,
Що, лорди, скажете на те?

Вустер Хвороба
Твого батенька — параліч наш.

Готспер Не легка рана. Ніби цілу руку
Відрубано. Та, може, й не смертельна

Його відсутність, як здається нам.
Чи варто ставити зараз на карту
Увесь наш скарб і важити усім,
На примху випадку сліпого здавшись?
Тим самим вичерпали б ми до дна
Надії власні і дійшли б межі
У домаганнях щастя.

Дуглас Правда ваша.
А так залишиться у нас підмога,
І ми сміліше почуватись можемо,
Зважаючи на цей резерв — опору
У разі відступу.

Готспер То наша гавань,
Де згодом сили можемо набратись,
Якщо диявол і лиха година
Зурочать наші заміри прекрасні.

Вустер Однак волів би я, щоб граф був з нами:
В таких ділах згуртованість потрібна.
Причин відсутності не знавши, в війську
Гадатимуть, що втримали його
Розважливість твереза, вірність
Державцеві, а то і неприхильність
До наших дій. Припущення таке
Прибічникам сміливості уйме
І сумніви зародить. Вам відомо:
Здіймаючи меч, слід берегтися
Допитливої думки — всі дірки
Й шпарки позатикають, аби крізь них
Розважливості око не проникло.
А батько ваш відсутністю своєю,
Заслону знявши, показати може
Невтаємниченим всю наготу
Такого жаху, про який донині
Ніхто з них і не снів.

Готспер То вже занадто.
Відсутність батькова — на руку нам,
Надасть вона, гадаю, нашій справі
Ще більших блиску, величі й героїства,
Наводячи усякого на думку:
Якщо ми зважились без військ його
До бою стати з цілим королівством,
То вже, на батькові зіпершись сили,
Перевернули б шкереберть державу.

† Отож виходить все гаразд. Параліч
Розбити нас не годен.

Дуглас Це і все,
Чого запрагнуть може серце. Страх —
У нас в Шотландії не знане слово.

Входять сер Річард Вернон.

Готспер Кузене Верноне! Вітаю широко.

Вернон Дай боже, щоб вістки мої були
Твого вітання варті. Граф Вестморленд
Веде на нас сім тисяч війська. З ним
Іде принц Джон.

Готспер Дарма. А що крім того?

Вернон Провідав я, що й сам король сюди
З великим військом виступив притьмом.

Готспер Ласкаво просимо. Де ж принц Уельський,
Меткий паливода і хлюст, який
З безпутним набродом світ баламутить?

Вернон Всі збройні в пір'ї, ніби коршаки,
Що в небі линуть, чи орли, які,
Скупавшись, дужими крильми тріпочуть.
Мов образи, блищать їх обладунки.
Всі сповнені снаги, як день травневий,
Всі гожі, як липневий день, і жваві,
Як молоді цапки: зухвалі всі,
Як ті бички, нев'ярмлені та буйні.
Я бачив Гаррі юного з забралом
Опущеним, у телягах, при зброї.
Він од землі Меркурієм крилатим
Злетів і легко так, мов янгол з хмар,
Сів у сідло, щоб гарцювать Пегасом,
Світ чарувати зграбністю постави.

Готспер Ну, годі! Гірш за березневе сонце
Твоя хвала пропасницю несе.
Нехай ідуть прикрашені офіри,
Що їх, кривавих, теплих, віддамо
У щедрий дар війні — повитій димом
Огневоокій діві. Хай же Марс,
По вуха у крові, на трон свій сяде.
Я весь горю, відколи взнав, що близько

Багата здобич, хоч іще не наша.
Коня, коня! Хай мчить мене. На принца
Уельського впаду я, наче грім,—
Віч-на-віч зіткнуться в броні запеклій
Із Гаррі — Гаррі, кінь — з конем, та бою
Не припиню, аж доки з нас один
Не згине. Де ж Глендауср?!

Вернон

Я ще
Новини маю. Проїжджавши Вустер,
Я чув, Глендауср свого війська
Не зможе підтягнути за два тижні.

Дуглас

Ця новина найтяжча.

Вустер

Йй же богу,
Від неї серце кригою береться.

Готспер

А скільки військ налічує король?

Вернон

Десь тисяч тридцять.

Готспер

Хай і сорок буде!
Хоч батько й Оуен іще не з нами,
Та досить сил для битви з ворогами.
Гей! Огляд війську! Судний день вже скоро.
Якщо нам гинуть — згинемо бадьоро!

Дуглас

Ні слова про загин: я на півроку
Від смерті застрахований нівроку.

Виходять.

СЦЕНА 2

Битий шлях поблизу Ковентрі.

Входять Фальстаф і Бардольф.

Фальстаф Махни вперед, Бардольфе, до Ковентрі, дістань мені пляшечку хересу. Наш загін пройде містом, не зупиняючись,— адже до ночі мусимо бути в Сетон-Копгілі.

Бардольф Ну, а гроші, капітане?

Фальстаф Заплати за мене, заплати.

Бардольф Пляшка хересу коштуватиме ангела.

Фальстаф Трапиться ангел, візьми його собі за труди. Хоча б і двадцять ангелів, бери всіх. А гроші — то клопіт мій. Скажи моему лейтенантові Піто, хай чекає на мене за околицею міста.

Бардольф Слухаю, капітане. Бувайте.
(*Виходить*)

Фальстаф Нехай я стану маринованим оселедцем, якщо мені не соромно перед своїми солдатами. Занадто надуживав я королівськими приписами щодо рекрутів. Із півтора сот рекрутів, що відкупилися, я злупив триста з гаком фунтів. Навмисне вербував самих багачів, фермерських синочків, вишукував заручених женишків, уже двічі вселюдно оголошених у церкві, здебільше випечених боягузів, що ладні скорше слухати диявольські завивання, аніж барабанний гуркіт, і дикаються мушкетного пострілу, як недорізна курка чи підбита дика гуска. Я ставив під аршин лише тих тюхтій, у котрих відваги в душі на макове зернятко. Всі вони повідкуплювались од служби. Отож цілісінький мій загін складається із хорунжих, капралів та поручників, обшарпаних, мов Лазар на шпалерах, якому багачеві собаки облизують струп'я. Жоден із них ніколи не бував солдатом. Усе це витурені із служби лакеї, молодші сини молодших братів, зруйновані фурмани, ледачі шинкаренки або самі-таки шинкарі, одне слово — болячки тривалих років миру та супокою. Цей набрид був удесятеро більше обшарпаний, ніж стара корогва. Он якими покидьками я замінив усіх, котрі відкупилися. Скидається на те, що я нашкріб півтори сотні обдертих блудних синів, котрі пасли свиней і живилися при них помиями та макухою. Якийсь прицюцькуватий, що перепинив мене на шляху, сказав, ніби я пообтинав зі всіх шибениць вішалників і поволік їх служити у війську. Людське око ще ніколи не бачило таких опудал. Певна річ, я й гадки не маю вести їх через Ковентрі, — адже ці негідники дигають, так волочачи ноги, ніби на них були колодки. Ба воно й справді, більшу частину їх навербував я по тюрмах. На весь загін — півтори сорочки; півсорочки — то зв'язані між собою дві пілки, накинута на плечі, як ото безрукавий плащ герольда. А ціла сорочка, коли казати правду, поцуплена чи то в сен-олбенського корчмаря, чи то в девентрійського червононосого шинкаря. Ну, та сорочки — дурниці, їх знайдуть скільки завгодно на перших-ліпших парканах.

Входять принц Генріх і Вестморленд.

Принц Генріх Як справи, роздутий Джеку? Як справи, перино?

Фальстаф Це ти, Генрусику? Що нового, шалапуте? Який диявол заніс тебе в Йоркшір? О вельможний лорд Вестморленд! Прощу, даруйте, — я гадав, що ваша милість уже в Шрусбері.

Вестморленд Сказати правду, сер Джоне, мені давно потрібно бути там, та й вам також. Зрештою, військо моє вже там. Король, могу запевнити вас, чекає всіх із нетерпінням. Тож мусимо йти всю ніч.

Фальстаф Ба! За мене будьте спокійні,— я невсипущий, як той кіт, що цілиться на сметану.

Принц Генріх Слід гадати, що ти, коте, не тільки цілився на сметану, бо вже сам обернувся на масло. Але скажи мені, Джеку, що то за юрба плентає за нами?

Фальстаф Військо, Генрусику, мое військо.

Принц Генріх Ніколи ще не бачив такої нікчемної потолочі.

Фальстаф О, вона аж задосить придатна для того, щоб її шпигали списками. Гарматне м'ясо, гарматне м'ясо! Вони заповнять яму незгірше за найкращих. Людина смертна, кожна людина смертна.

Вестморленд Звісно, сер Джоне, але мені здається, що ці бідолахи страшенно кощаві, та й виглядають вони на справжніх старців.

Фальстаф Щодо їхнього убозтва, то я й сам не знаю, де вони його набрались, а вже коли йдеться про кощавість, то похоплено її, присягаю вам, не від мене.

Принц Генріх Що ні — то, їй-богу, ні, якщо не називати кощавістю отой шар лоу на три пальці, що в тебе на ребрах. Проте, друзі мої, мусимо спішити,— Персі вже вирушив.

Фальстаф Що? Хіба король уже отаборився?

Вестморленд Так, сер Джоне. Боюсь, коли б ми не запізналися.

Фальстаф Гаразд.
Мчить на бенкет і спізнюється в бій
Лиш гість проворний і солдат-тютій.

Виходять.

СЦЕНА 3

Повстанський табір при Шрусбері.

Входять Готспер, Вустер, Дуглас і Вернон.

Готспер До бою стаємо вночі.

Вустер Не можна.

Дуглас Запізнення — на руку ворогам.

Вернон Нітрохи.

Готспер Не кажіть. Хіба вони
Не ждуть на допомогу?

- Вернон* И ми ждемо.
- Готспер* Але в них певність є, а в нас є сумнів.
- Вустер* Моя, кузене, рада: сеї ночі
Не квапитись у битву.
- Вернон* Слушна рада.
- Дуглас* Ні, кепська. Кволий дух і страх її
Навіяли.
- Вернон* То, Дугласе, лиш наклеп.
Клянусь і ладен довести життям:
Якщо про честь ідеться, то мені
Ганебний страх — так само не порадник,
Як вам чи будь-кому з шотландців. Завтра
Покаже бій, котрий з нас боягуз.
- Дуглас* А може, сеї ночі?
- Вернон* Хай і так!
- Готспер* Кажу, цієї ж ночі!
- Вернон* Я ж кажу,
Це неможливо. Дивно те, що ви,
Провидці славні, бачити не годні
Причин, що нині сковують нам руки.
Кіннота Вернона, мого кузена,
Не прибула, а Вустер свій загін
Привів лише сьогодні, і тепер
Спить запал бойовий в його солдатах,
Знемогою послаблена відвага,
І в кожному вершнику — всього чверть сили.
- Готспер* Не в кращім стані й ворога кіннота —
Її послабив теж похід тривалий.
Тим часом наша трохи відпочила.
- Вустер* Король нас кількістю переважа.
Кузене, ради бога, зачекаймо,—
Нехай усі зберуться наші сили.

Чути парламентарську сурму. Входить Блент.
- Блент* Від короля я з милостивим словом,
Як буде ласка слухать нас прихильно.
- Готспер* Сер Волтер Блент! Ласкаво просим!
Благаю бога, щоб і ви пристали
До справи нашої. Багато з нас,
Хай навіть заздрячи на вашу славу,

На добре ймення,— вельми люблять вас.
І прикро їм, що ви тепер не з нами,
Що в таборі ворожим опинились.

Блент Крий боже відступитися од нього
В годину чвар, коли, закон зламавши,
Ви на державця занесли меча.
Але до справ! Король мене послав
Узнати ремства вашого причину,
Чом з лона миру визвали ви розбрат
І лютості вчите його підданців.
Якщо король забув якусь заслугу,—
Він визнає: вони великі вельми,—
Скажіть йому, усе він вдовольнить
І водночас дарує вам прощення
Та всім, кого підбили ви на бунт.

Готспер Король ваш добрий. Нам давно відомо,
Що знає він, коли пообіцяти,
Коли слід поквитатись. Батько, я
Та дядько на престол його звели.
Лиш двадцять шість людей з собою мавши,
В очах у всіх безсилий і нікчемний,
Зневаженим вигнанцем крадькома
Вернувся він додому. Батько мій
Тоді на березі його зустрів.
А вже коли з невинними сльозами
Поклявся він, узявши в свідки бога,
Мовляв, вернувся з тим, аби посісти
Лиш герцогство Ланкастерське,— мій батько,
Розчулившись, у доброті сердечній
Заприсягнув допомогти йому
І дотримав слова. А коли барони
І лорди краю взнали, що його
Підтримує Нортемберленд, як тут же
Мале й велике стало перед ним
Покірно шапкувать, колінкувати;
Його по селах і містах вітали,
Заповнивши усі мости й дороги,
Несли дари, на вірність присягали,
Дітей своїх йому в пажі давали
І супроводили блискучим тлумом.
Тоді, свою відчувши силу, він
Переступив обіцянки, що їх —
Вигнанцем ще нужденним — батьку дав
На Ревенсперга березі пустельнім.

І враз — лукавий! — заходився він
Скасовувать едикти та суворі
Закони, що убогий люд гнітили,
Кричать перед всіма про зловживання,
Нещиро плакать про недолю краю,
І, справедливості одягши тогу,
Привабив він серця усіх, кого
Хотів укоськати. Пішов ще далі:
Стяв голови намісникам, яких
Король, в Ірландію війною йшовши,
Країною zostавив править.

Блент

Годі!

Не це прийшов я слухать.

Готспер

Вже кінчаю.

Тоді він скинув короля із трону
І відібрав йому життя невдовзі.
А там податками обтяжив край.
І то не вся ганьба: він графа Марча,
Свого родича, що був би королем —
Якби належне кожен міг посісти, —
Без викупу залишив у полоні
Уельському. Мене ж по всіх звитягах
Він, зневажаючи, хотів загнати
В ганебну пастку. Далі — вигнав з ради
Мойого дядька. Батькові ж моему
Свій двір покинути звелів негайно.
Присягу за присягою ламав,
Він зло за злом чинив. І от нарешті
Примусив нас в війні шукать рятунку.
Ми зважили права його і бачим:
Хисткі вони, щоб їх терпіти далі.

Блент

Цю відповідь подати королеві?

Готспер

Та ні, сер Блент. Ми поміркуем ще.
Вертайтесь до короля, хай він
Поруку дасть, що наш посол назад
Безпечно прийде. Вранці дядько мій
Умови наші вручить королеві.
А з тим бувайте.

Блент

Дуже б я хотів,

Щоб королівську милість прийняли ви.

Готспер

Те може статися.

Блент

Ну що ж, дай боже!

Виходять.

СЦЕНА 4

Йорк. Архієпископський палац.

Входять архієпископ Йоркський і сер Майкл.

Архієпископ Спішіть, сер Майкле. Хутко, як на крилах,
Мчіть маршату цього листа з печаттю;
Цього ж — кузеніві моему Скрупу,
А решту — за адресою. Коли б
Ви знали, як листи багато важать,
То й справді полетіли б.

Майкл Я частково
Здогадуюсь про їхній зміст.

Архієпископ Можливо.
Сер Майкле, взавтра десять тисяч воїв
Під Шрусбері вирішувати мають,
Що їм судилось. Із джерел поважних
Я взяв, що, поспіхом потужне військо
Зібравши, йде король на лорда Гаррі.
Сер Майкле, я боюся, що недуга
Нортемберлендова, чия підмога
Така була важлива, та й відсутність
Глендауера, що підтримав мав їх,
Та, зляканий пророцтвом, одступився,—
Все це, боюсь ослабить Персі так,
Що сил забракне стать на короля.

Майкл Та ні, не бійтеся, мій добрий лорде:
І Дуглас, і лорд Мортімер там є.

Архієпископ Немає Мортімера там.

Майкл То Мордек є, є Вернон, Гаррі Персі,
Лорд Вустер там, до того ж славне військо
Хоробрих лицарів, бійців шляхетних.

Архієпископ Воно-то так. Проте й король зібрав
Найкращих воїнів землі своєї:
Там принц Уельський, лорд Ланкастер Джон,
Вестморленд славний, войовничий Блент
І ще прославлених мужів багато,
Вшанованих, достойних полководців.

Майкл Не сумнівайтеся, мілорде, ворог
Дістане гідну відсіч.

Архієпископ Сподіваюсь.
Але і сумніватись не зашкодить.

Щоб запобігти прикрошам, спішіть.
Бо як програє бій лорд Персі — знайте,
Король, іще не розпустивши війська,
Відвіда нас. Я певен, знає він,
Що ми до змови теж причетні. Тим-то
Здоровий глузд велить нам укріпитись
Супроти нього. Отже, поспішайте.
Я йду писать листи до інших друзів.
Бувайте, пане Майкле.

Виходять.

ДІЯ П'ЯТА

СЦЕНА I

Королівський табір під Шрусбері.

Входять король Генріх, принц Генріх, принц Джон Ланкастерський, сер Волтер Блент і сер Джон Фальстаф.

Король Генріх Який кривавий лик підводить сонце
Із-за горбів лісистих! Блідне день
На знак його лихий.

Принц Генріх Південний вітер
Сурмить про сонця гнів і шумом листя
Звістує бурю нам і день похмурий.

Король Генріх Нехай над переможеними плаче,
Бо для звитяжців хмурих днів нема.

Чути сурми. Входять Вустер і Вернон.

Ну що, мій лорде Вустер? Вельми прикро,
Що стрілися ми за таких обставин.
Довіру нашу ошукали ви.
Ви змусили нас одяг миру скинуть,
Скувати панцером старі кістки.
Ох, негаразд, мілорде, негаразд...
Що скажете? Ви думаете знов
Війни убивчий вузол розв'язати

І знов на тій орбіті обертатись,
Де сяйвом чистим і природним ви
Ряхтіли? Хочете, як нині, бути
Погубним метеором, вістуном
Біди страшної на часи прийдешні?

Вустер Прошу вас вислухати мене, державцю.
Як щодо мене — решту днів своїх
Волів би я прожити в супокі.
Не я шукав тих осоружних чвар.

Король Генріх Не ви шукали? Ну, а хто зчинив їх?

Фальстаф Бунт на шляху валявся — він підібрав.

Принц Генріх Папуго, цить!

Вустер Ви зволили самі
Свій зір прихильний одвернуть від мене
І всього дому нашого, королю;
А, нагадать дозвольте, ми були
Вам першими, найкращими із друзів.
Іще за Річарда я ради вас
Зламав свій жезл. І день, і ніч учвал
Я гнав, щоб стріти вас, поцілувати
Вам руку, хоч становищем тоді
І силою стояв за вас я вище.
Це я, мій брат і син його, усупір
Всіх небезпек, вернули вам дідищу.
Ви присягли — в Донкастері було те —
Що зазіхать не станете на владу,
Лиш герцогства ви прагнете законно —
По Джону Ганту спадщини. І ми
В тім помогли вам присягнули. Скоро,
Мов дощ, фортуна полилась на вас —
То справжня повинь величі була.
Сприяло все вам: наша допомога,
Відсутність короля, всі беззаконня
Часів непевних, слава стоголоса
Про вдавані тяжкі страждання ваші
І супротивний вітер, той, що довго
В поході на Ірландію затримав
Державця нашого, аж ми удома
Уже вважали, ніби він помер.
Так, скориставшись із цих обставин
І повернувши всіх собі на руч,
Ви домоглись, щоб вас на трон звели.

Забулася донкастерська присяга!
Ви, наш годованець, із нами повелись,
Як зозульча невдячне з горобцем,
Що висидів його: ну випихати нас
Із нашого ж гнізда! І розбуяли так
На наших же хлібах, що підійти
До вас не сміли й ті, хто вас любив,
Боявшись, щоб їх ви не ковтнули.
Рятуючись, хутенько ми з гнізда
Спурхнули геть — ту зброю гартувати,
Що ви самі ж скували проти себе
Погрозами і ставленням ганебним,
Зухвалістю, ламанням слів, які
Знаменували ваших дій світанок.

Король Генріх

Це виголошували ви в церквах
І на майданах людних, щоб прибрати
Оцей ганебний бунт в блискучі шати,
Всіх невдоволених схилить до себе
Роззяв, що радо потирають руки,
Почувши звістку про якесь безглуздя.
Ніколи ще бунтам не бракувало
Пістрявих барв оздоблювати замір.
Є досить жебраків, що завше прагнуть
Спустошення, і розбрату, і свар.

Принц Генріх

Немало воїнів з обох боків
Заплатять дорого за чвари наші,
Як дійдеться до сутички. Скажіть
Своєму небожу, що принц Уельський
В хвалі йому на п'яти наступає.
Клянусь, забувши біль незгоди,
Що між дворян ще не родивсь такий
Зухвало-юний, запальний і вдатний,
Що вчинками хоробрими зумів би,
Як Персі, приоздобити наш вік.
Собі на сором, я зізнатись мушу,
Що час для вчинків славних змарнував,—
Так само думає і він про мене.
Та ось перед лицем державця-батька
Кажу: хоч він здобув гучнішу славу,
Але тим більша буде честь мені,—
Щоб зберегти двох армій кров невинну,
Я викликаю Персі на двобій.

Король Генріх

Благословляю вас, Уельський принце,
Хоч для відмови є причин багато.

Ні, Вустере, ми любим свій народ
І любим навіть тих, кого облудно
Ваш небіж на свій бік переманив.
Ми ласку дарували їм. Як приймуть —
То стануть Персі, й ви, і всі вони
Мені за друзів, як і я усім.
Так небожеві і скажіть. Чекаю
На відповідь його. Якщо, затягий,
Він не поступиться, не забувайте:
У нашій волі — кара і відомста,
І ми до них вдамось. Тепер ідіть.
Розмови дальші — зайвий клопіт нам.
Подумавши, прийміть монаршу ласку.

Вустер і Вернон виходять.

Принц Генріх Не приймуть, ні, на голову клянусь.
Та Готспер з Дугласом, з'єднавши сили,
Супроти всього світу ладні стати!

Король Генріх Тож, полководці, по своїх місцях!
Умов не приймуть — починаєм бій.
Хай бог благословить на праве діло!

Всі, крім принца Генріха і Фальстафа, виходять.

Фальстаф Генрусику, якщо побачиш, що я впав у бою, при-
крий мене своїм тілом. Це буде вияв найщирішої дружби.

Принц Генріх На такий вияв щирої дружби здатний лише колібс.
Прокажи свої молитви і прощавай.

Фальстаф От би лягти оце, Генрусику, з певністю, що все
кінчилося щасливо!

Принц Генріх Гай-гай! Ти ж — бógів боржник і мусиш принесе-
ти йому свою смерть.

(*Виходить*)

Фальстаф Ще не настав термін, а передчасно платити я не
маю найменшого бажання. Чого мені поспішати, якщо бог не дома-
гається розрахунку? Ну, що вже буде, те й буде. А зараз честь про-
нижує всю мою істоту. Тільки — що буде, коли вона раптом пониже
її навиліт, коли я піду в бій? Хіба честь приліпить мені відірвану
ногу? Ні. Або руку? Ні. Може вона полегшити мої страждання,
коли мене ранять? Також ні. Виходить, честь — кепський хірург?
Безперечно. Що воно таке — честь? Слово. А що міститься в ньому?
Повітря. Добрий мені гендель! Ну, а хто посідає ту честь? Той, хто

помер у середу. А відчуває він її? Нітрохи. Отже, вона — невідчутна. То, може, хоча б житиме серед живих? Аж ніяк. Чому? Бо заздрощі не допустять того. Якщо так, на біса вона мені! Честь — усього лише щит із гербом, якого несуть за домовиною. Такий висновок мого вчення.

(Виходить)

СЦЕНА 2

Бунтарський табір.

Входять Вустер і Вернон.

Вустер О ні, мій небіж не повинен знати
Про мирну пропозицію державця.

Вернон Він мусить знати.

Вустер В тому згуба наша.
Не може бути, щоб король дотримав
Свого слова: матиме підозру
На нас і, певен, рано а чи пізно
Він знайде привід відомстити нам.
Ми житимем під поглядом кривим:
Хто зрадив раз, тому не довіряють,
Як лисові тому, що, навіть свійський
І пещений у клітці, все одно
Лукавства пращурів своїх не зрікся.
Дивитись будем хмуро чи ласкаво —
Тлумачитимуть криво погляд наш;
Ми житимем, як ті бики у стійлі.
Що кращий догляд, то скоріше смерть.
Провину небожа й забути можуть:
Бо ж молодість виправдує його,
І кров палка, і прізвисько саме —
Шалений Готспер, примх своїх слуга.
І поготів гріхи його впадуть
На голови обом нам з батьком:
Ми ж — вихователі його, то нам,
Як винуватцям, і платити за все.
Отож, кузене, про усяк випадок
Хай пропозицій короля не знає
Наш Гаррі.

Вернон Хай. Тепер всьому я ладен
Притакувать. До речі, він іде.

Входять Готспер і Дуглас, за ними — офіцери і солдати.

Готспер Вернувся дядько. Тож негайно лорда
Вестморленда звільніть. Які новини?
Вустер Король негайно починає битву.
Дуглас З Вестморлендом йому послати виклик.
Готспер Про те ви, Дугласе, скажіть йому.
Дуглас З великою приємністю скажу.
(*Виходить*)

Вустер Немає милосердя в короля.

Готспер Про це просили ви його? Крий боже!

Вустер Я делікатно вивів йому
Всі кривди наші, нагадав при тому
Про зламану його присягу давню,
Яку новим кривоприсяжством нині
Латає він; ззиває бунтарями
І зрадниками нас, та ще й скарати
Мечем погрожує ту зраду.

Входить Дуглас.

Дуглас До зброї, лицарі! До зброї! Кинув
Я в вічі королеві гордий виклик;
Помчав його заручник той, Вестморленд:
Король негайно виступить на нас.

Вустер Перед лицем державця принц Уельський
Вам, небоже, шле виклик на двобій.

Готспер Якби ж то сварка окошилась наша
Лише на наших головах! Якби
Ніхто в бою сьогодні не конав,—
Лиш я та принц. Але скажіть мені,
Чи виклик той з погордою він кинув?

Вернон О ні, душею присягаю. Зроду
Скромнішого я виклику не чув.
Здавалось — брата викликає брат
На пробу зброї в лицарській забаві.
Він справедливий був до вас у всьому:
Складав хвалу вам з красномовством принца,
Мов хроніка, заслуги всі відзначив,
Мовляв, немає рівної хвали
Учинкам вашим. Тут, почервонівши,

З шляхетністю, що гідна принца, став
Картати сам себе. Він так ганьбив
Свою безпутну молодість, немов
То був наставник водночас і учень.
На тім замовк. Та я перед всіма,—
Якщо день битви він переживе,—
Засвідчую: для Англії це будуть
Такі не знані ще надії світлі,
Які з гультайством хлопця несумісні.

Готспер Кузене, бачу, закохався ти
В його шаленства. Я не чув ніколи,
Щоб принц безпутніший за нього був.
Хай він який, та поки зайде ніч,
Я так його затисну ув обіймах,
Що й світ йому затьмариться в очах.
До зброї, геть! Солдати, друзі, браття,
Нехай обов'язок запалить краше
Ваш порив, бо слова мої безсилі
Розбурхать вашу кров,— я не промовець.

Входить перший гонець.

1-й гонець Мілорде, ось листи до вас.

Готспер

Тепер

Читать їх ніколи. Гей, вояки!
Життя — коротка мить! Проте, коли б
Воно, на стрілці дзигарів женучи,
Скінчилось за годину, той відтинок
Тривалим би здавався, якби безславно
Його ми прожили. Як будем жить,
Повалим королів. Коли ж помрем,
Явивши смерть хоробрих, то із нами
Загинуть принци. І сумління наше
Не знатиме гризот: свята борня,
Як меч до рук, дає нам справедливість.

Входить другий гонець.

2-й гонець Король підходить. Приготуйтеся, лорде!

Готспер

Йому я вдячний — перебив мене;
Я на промови не мастак. Скажу лиш:
Хай нині кожен з нас щосили б'ється.
Я меч оголюю, щоб леза крицю
Забарвить найвельможнішою кров'ю,

З якою стрінуся у лютий січі
Страшного дня цього.
Що ж, Персі! В лютий бій! Хай загримлять
Нам сурми бойові! Під їхні звуки,
Соратники і друзі, обнімімось,
Бо можу ставити небо проти праху,
Що вже для багатьох останнім буде
Оце засвідчення пошани й дружби.

Сурми. Всі обнімаються й виходять.

СЦЕНА 3

Рівнина під Шрусбері. Гуркіт бою.

Виходять із різних боків Дуглас та Блент.

Блент Хто ти, що в битві невідступно так
За мною гонишся? Якої честі
Здобуть моєю хочеш головою?

Дуглас Знай, Дуглас я. А мчуся за тобою,
Бо чув, що ти король.

Блент Ти правду чув.

Дуглас Це за твою подобу поплатився
Лорд Стаффорд: я прийняв його за тебе
І нині у бою проткнув мечем.
Це жде й тебе, як не здасися в бран.

Блент Шотландцю гордий, не на те родивсь я,
Щоб у полон іти. Король помститься
За Стаффорда!

Б'ються. Блент гине. Входить Готспер.

Готспер Якби під Голмдоном ти бився так,
Ніколи б я не переміг шотландців.

Дуглас Кінець війні! Перемогли ми! Ось
Король убитий.

Готспер Де він?

Дуглас Ось лежить.

Готспер Це, Дугласе? Ні, помилився ти;
Його я добре знаю. Це сер Блент,

Хоробрий, славний лицар. Обладунок
Такий у нього, як і в короля.

Дуглас Иди в нікуди, блазню, за душею!
Ну й дорого ти заплатив за титул
Позичений! Навіщо королем
Назвав себе?

Готспер Багато б'ються в строї королівським.

Дуглас На меч я присягаю порубати
Його всі обладунки, всі убрання,
Аж поки не спіткаю короля!

Готспер Вперед! В хоробрості звитяга наша!

Виходять. Гуркіт бою. З'являється Фальстаф.

Фальстаф Хоча із Лондона й поталанило мені вислизнути, не оплативши рахунків, але боюся, що тут доведеться платити за рахунками, які пишуть на лобі... Стій! Хто це такий? Сер Волтер Блент! От і здобув собі славу! Хіба ж це не суєта! Я гарячий, немов розтопленій свинець, і такий самий тяжкий. Господи, захисти мене від свинцю. Досить мені тягаря власних тельбухів. Я поставив своїх голодранців туди, де їм добре всипали перцю: зі ста п'ятдесяти зосталося в живих лише трое, та й ті здатні тільки на те, щоб решту життя просити милостиню під міською брамою. О, когось несе нечиста.

Входить принц Генріх.

Принц Генріх Чого тут байди б'єш? Давай меча!
Уже багато лицарів лягло,
Ворожі коні топчуть їхні трупи.
Я відомщу за них. Меча! Меча!

Фальстаф Генрусику, благаю тебе — дозволь хвилину передихнути. Таж і султан Григорій не орудував мечем так хоробро, як я сьогодні. Я поквитався з Персі: він уже — порожнє місце.

Принц Генріх Ні, не порожнє,— він залишився живий, щоб тебе вбити. Давай меча!

Фальстаф Ні, Генрусику, якщо Персі живий, я з мечем не розстануся. Хочеш — візьми пістоля.

Принц Генріх Давай! Що? Він у чохла?

Фальстаф Звісно, Генрусику,— він же такий гарячий, такий гарячий від стрільби, що може підпалити ціле місто.

Принц Генріх витягає з чохла пляшку хересу.

Принц Генріх Тепер не час на витівки й забави!
(*Жбурляє пляшку у Фальстафа й виходить*)

Фальстаф Гаразд. Якщо Персі живий, я проткну його наскрізь. Звісно, якщо він трапиться мені на дорозі. Ну, а якщо я наткнуся на нього, нехай січе мене на котлету. Не потрібна мені ота вишкірена честь, яку бачив я на Блентовім лиці. Залиште мені життя, а я вже якось зумію дати собі раду. А не вбережу його, то честь і сама прийде незвана. Тоді по всьому.
(*Виходить*)

СЦЕНА 4

Інша частина бойовища. Сутічка триває.

Входять король Генріх, принц Генріх, принц Джон Ланкастерський та Вестморленд.

Король Генріх Прошу тебе,
Мій Гаррі, йди в намет. Ти весь в крові.
Сер Джон Ланкастер, проведіть його.

Принц Джон Ні, владарю, я спершу кров проллю.

Принц Генріх Прошу, державцю, покажіться в війську,
Відсутність ваша налякає друзів.

Король Генріх Іду вже, йду. Вестморленде, мій лорде,
Провадьте Гаррі до його намету.

Вестморленд Ходімте, принце, я вас проведу.

Принц Генріх Мене? Я помочі не потребую.
Крий боже, щоб Уельський принц покинув
Через подряпину те бойовище,
Де лицарів затоптано в пилюці,
А бунтарі справляють перемогу
У різанині.

Принц Джон Геть спочинок, лорде
Вестморленде! Обов'язок нас кличе.
Ходімо, ради бога, йдім!

Принц Джон і Вестморленд виходять.

Принц Генріх

(*ислід Джонові*)

Мене
Ти ошукав, Ланкастере. Не думав,
Що в тебе гордий дух такий. Раніше

- Любив тебе, як брата, а тепер
За власну душу ти мені рідніший.
- Король Генріх* Я бачив, як із Персі на мечач
Рубався він з таким палким завзяттям,
Якого в хлопця годі й сподіватись.
- Принц Генріх* Цей хлопець всім нам додає снаги.
Виходить. З'являється Д у г л а с.
- Дуглас* І знов король! Ті королі ростуть,
Як голови у гідри. Дуглас я,
Фатальний для споряджених усіх
У королівські обладунки. Хто ти,
Підроблений під короля? Кажі!
- Король Генріх* Я сам король. О Дугласе, як жаль,
Що тільки тіні ти мої стрічав,
А не мене. Мої обидва сини
Уже розшукують тебе і Персі.
Мені ж, на щастя, нагодився ти.
Поміряємо сили. Захищайся!
- Дуглас* Боюся, що й тепер лише подоба,
Хоча тримаєшся ти королем.
Та хай ти хто, а певен я — ти мій,
І я тебе здолаю!
- Б'ються. Король у небезпеці. Входить
п р и н ц Г е н р і х.
- Принц Генріх* Ну ж, голову зведи, шотландцю підлий,
Або її вже не зведеш ніколи!
В мечі моїм хоробрі душі Блента,
І Стаффорда, і Шерлі. Принц Уельський
Ніколи не погрожував даремно;
Не мавши намірів платити, він
Обіцянок не подавав намарне.
- Б'ються. Дуглас утікає.
- Принц Генріх* Як чуєтесь, володарю? Кріпиться!
Сер Ніклас Гозі там підмоги просить.
І Кліфтон кличе. Я спішу до них.
- Король Генріх* Ні, зачекай, хоч дух переведи.
Ти добре ймення повернув собі:
Мені на захист кинувшись, довів,
Що дороге тобі життя моє.

Принц Генріх Які ж бо наклепи звели на мене,
Мовляв, я смерті вашої жадаю.
Якби то правда, відійшов би я,
Коли меча над головою в вас
Підніс шалений Дуглас. Він певніше,
Ніж яд усього світу, вбив би вас,
Мене звільнивши від злочинних кроків.

Король Генріх До Кліфтона спіши, а я — до Гозі.
Виходить. З'являється Готспер.

Готспер Якщо не помиливсь, ти — Гаррі Монмут.

Принц Генріх Гадаєш, імені свого зречуся?

Готспер Я — Гаррі Персі.

Принц Генріх Тож перед собою
Прославленого бунтаря я бачу.
Я — принц Уельський. І не думай, Генрі,
Що славу й далі ти ділитимеш зі мною;
Як двом світилам по одній орбіті
Не рухатись, у Англії так само
Не владувати разом Гаррі Персі
Та принцові Уельському.

Готспер О ні!
Цього не буде: смертна б'є година
Одному з нас. Хай дасть господь, щоб ти
В бою зрівнявся славою зі мною!

Принц Генріх З твого шолома геть зірвавши лаври,
Зів'ю вінок на власне я чоло.

Готспер Цього зухвальства стерпіть я не можу.

Б'ються. Входить Фальстаф.

Фальстаф Браво, Генрусику! Отак його, хлопче! Еге ж, на-
смілюся тебе запевнити, це тобі не забавка дитяча.

Повертається Дуглас. Він б'ється з Фальстафом, і той, упавши, вдає мертвого.
Дуглас виходить.

Готспер
(падає поранений)
Відняв ти, Гаррі, молодість у мене,
Та легше втратить нетривке життя,
Ніж горду славу, що її забрав ти.
Душевні рани тяжчі від тілесних.

Думки — невільниці життя людського,
Життя — лиш іграшка часу, а час —
Володар всесвіту — кінчитись мусить.
О, міг би я слова пророчі мовить,
Але рука холодна смерті в'яже
Мені язик. Тож годі, Персі, ти —
Вже пилу жменя, їжа для...
(*Вмирає*)

Принц Генріх

Для хробаків, хоробрий Персі! Що ж,
Прощай, велика душе. Дуже швидко
Те честолюбство збіглося, мов одяг,
Недбало витканий. Коли в цім тілі
Містився дух, йому було замало
І королівства, а тепер двох ступнів
Землі нікчемної достатньо. Тут,
На цій землі, нема серед живущих
Героя, рівного тобі. Якби
Ти чути міг мої похвали щирі,
Я б не висловлював так щедро їх.
Дозволь спотворене твоє обличчя
Покриць перев'яззю. За вияв дружби,
За справлений обряд я сам собі
Подякую. Прощай! Візьми з собою
На небо всі похвали. А ганьба
Твоя засне з тобою у могилі,
Не згадана у написі надгробнім.
(*Помічає на землі Фальстафа*)
О! Давній друг. Невже ця купа м'яса
До краплі втратила життя? Прощай,
Сердешний Джеку. Над усіх шляхетних
Ти був мені. Оплакав цю б офіру,
Та все те — суєта. Ніколи звіра
Жиришого не вполювала смерть,
А скільки славних звергла шкереберть!
Допоки ще не дався ти черві,
Спи обіч Персі в лицарській крові.
(*Виходить*)

Фальстаф Не дався черві! Якщо я дамся черві сьогодні, то дозволяю тобі засолити і з'їсти мене взавтра. Ій-богу! Вчасно я вдав із себе мертвого, а то б отой скажений шотландець за єдину мить звів зі мною порухунки. Вдавав? Брешу сам на себе! Нічого я не вдавав. Умерти — он що таке удавати, бо лише той, у кому нема життя, вдає з себе людину. А прикинутися мертвим, щоб тільки врятувати собі життя, — це найперший і безсумнівний вияв справжнього

Принц Генріх Бо це людина, брате мій, предивна.
(До Фальстафа)
Бери ж тягар шляхетний цей на плечі.
Як вигідні тобі ці брехні, Джеку,
Я ладен їх позолотити.

Чути сурми.

Сурми!
Скінчилась битва! Ми перемогли!
Ходім на поле бою, брате. Глянем
На друзів: хто живий, а хто поліг.

Принц Генріх і принц Джон виходять.

Фальстаф Піду за ними: як видно, тут пахне нагородами.
Хай господь винагородить того, хто нагородить мене! Якщо звеличати мене, я зменшуся, бо почну вживати проносне, перестану хлискати херес і житиму пристойно, як личить вельможі.
(Виходить)

СЦЕНА 5

Бойовище. Сурми.

Входять король Генріх, принц Генріх, принц Джон, Вестморленд та інші. За ними ведуть полонених Вустера й Вернона.

Король Генріх Бунт завжди дістає належну кару.
Злосердий Вустере, чи ми ласкаво
Через уста твої не дарували
Прощення вам усім? Навіщо ти
Послання наше витлумачив хибно,
Зловжив довір'ям небожа свого?
Трьох наших лицарів сьогодні вбито,
Шляхетний граф і воїнів багато
Зосталися б живі, якби ти чесно,
По-християнськи, передав послання
Бунтівникам.

Вустер Для власної безпеки
Я йшов на те. Без нарікань приймаю
Лихої долі вирок невідкличний.

Король Генріх Ведить його із Верноном на страту!
А долю інших вирішимо згодом.

Вустер і Вернон виходять під вартою.
Скажіть, що діється на полі бою?

Принц Генріх Коли шотландець Дуглас, лорд шляхетний,
Упевнився, що доля відвернулася,
Що славний Персі впав і що тікають
Його солдати,— повернув коня
І, женучи назад, з гори зірвався.
Його, розбитого, взяли в полон;
Тепер лежить він у моїм наметі.
Прошу вас, владарю, мені дозвольте
Розпорядитись ним.

Король Генріх Зі всього серця.

Принц Генріх Мій любий брате Джоне, виявляю
Тобі я честь: до Дугласа іди,
Пусти його без викупу на волю.
Він, на шоломах наших позначивши
Свою хоробрість нині, научив нас
І в ворогах відвагу шанувати.

Принц Джон Я вдячний вам за цю високу ласку
І зразу бранцеві скажу про неї.

Король Генріх Тепер потрібно військо поділити:
Ти, сину Джоне, і кузен Вестморленд
Негайно рушайте до Йорку проти
Нортемберленда і прелата Скрупа,
Що сили стягують супроти нас.
Ми з сином Гаррі подамось в Уельс
Із Марчем та Глендауером битись.
Як ще такий ми завдамо удар,
Не знатиме країна лютих чвар.
Тож хай додасть нам перший успіх сили,
Щоб прав своїх ми й решту відновили.